

Univerzita Karlova
Pedagogická fakulta
Katedra dějin a didaktiky dějepisu

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Trójská válka a česká dětská literatura
Trojan war and the Czech children literature

Mona Awwadová

Vedoucí práce: Doc. PhDr. Jana Keparťová, CSc.

Studijní program: Specializace v pedagogice

Studijní obor: B D-ZSV

2018

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci na téma Trójská válka a česká dětská literatura vypracovala pod vedením vedoucího práce samostatně za použití v práci uvedených pramenů a literatury. Dále prohlašuji, že tato práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze 11. dubna 2018

.....

podpis

Ráda bych poděkovala především paní docentce Janě Keparťové za její odborné vedení práce, cenné rady, inspiraci a trpělivost při konzultacích a vypracování bakalářské práce. Děkuji také paní Evě Krátké za pomoc při gramatické kontrole práce a mojí rodině a přátelům za jejich vlídná slova a vytrvalou podporu.

ABSTRAKT

Tématem bakalářské práce je mytický příběh trójské války a jeho reálné historicky doložitelné prameny. Dále se práce zabývá příběhem trójské války v české dětské literatuře. Výchozími texty pro bakalářskou práci jsou Homérův epos *Ílias* a Vergiliova báseň *Aeneis*. V části dětské literatury práce vychází ze tří českých autorů, kteří o válce u Tróji psali. Cílem práce je zkoumání českých dětských publikací a vzájemné porovnání jejich pohledu na postavy a děj. Nedílnou součástí je i hledisko vlivu dětské literatury s tématem historických událostí na děti a dospívající.

V první kapitole se čtenář seznámí s autorem eposu Homérem, epickým kyklem a s homérskou otázkou. Na tuto kapitolu navazuje historický pohled na Tróju a archeologický výzkum a vykopávky s ním spojené. Proměnou názorů na Homérovy eposy a helenistickými autory, se zabývá třetí kapitola. Závěrečná část práce je věnována české dětské literatuře. V rámci kapitoly jsou krátce uvedeny i dětské knihy od cizojazyčných autorů. Pozornost se ale soustřeďuje na tři české dětské publikace a na vzájemné porovnání vybraných postav.

Po přečtení práce je čtenář seznámen s mytologickým příběhem trójské války ale i s reálnými fakty, které ohledně událostí v tomto období historici mají. Jsou představeny dětské knihy, na které mohou učitelé odkazovat v hodinách výuky o antickém Řecku, či s nimi přímo ve výuce pracovat.

KLÍČOVÁ SLOVA

Homér, *Ílias*, Trója, trójská válka, Achilleus, Patroklos, Hektór, Paris, dětská literatura, děti

ABSTRACT

The theme of this bachelor thesis is the mythical story of the Trojan War and its real historical evidence. The thesis deals with the story of the Trojan War in the Czech children's literature. Homer's epic Iliad and Vergil's poem Aeneid are the primary sources of this bachelor thesis. The part of the children's literature is based on the three Czech authors who wrote about the Trojan War. The thesis aims to study Czech children's publications and to compare their views on the characters and stories. An important aspect of this work is also the exploration of an impact of children's literature on the theme of historical events on children and adolescents.

In the first chapter, the reader will learn about the author of the epic Homer, about the other epic poems and the Homeric question. The second chapter builds on the historical facts of Troy and the archaeological research and excavations associated with it. The transformation of ideas about Homer's epics and about Hellenistic authors is discussed in the third chapter. The final part of the work is devoted to the Czech children's literature. This chapter informs also about the children's books from foreign-language authors. However, the main attention is given to the three Czech children's publications and the comparison of the selected characters.

After reading this work, the reader will be familiar with the mythological story of the Trojan War, as well as with the real facts of the events that archaeologists have about this period. In this bachelor thesis, there are introduced children's books, which teachers can refer to in lessons about the ancient Greece, or work with them directly in the classroom.

KEYWORDS

Homer, Iliad, Troy, Trojan war, Achilleus, Patroclus, Hector, Paris, children literature, children

Obsah

1	ÚVOD	9
2	ŘECKÉ EPOSY	11
2.1	Epos jako literární dílo	11
2.2	Historické eposy v evropské kultuře	12
2.2.1	Homér a jeho dílo	12
2.2.2	Epos Ílias a Odysseia	13
2.2.3	Náměty pro pozdější literární tvorbu	14
2.2.4	Epický kyklos	14
2.2.5	Homérská otázka	16
3	HISTORICKÁ TRÓJA	18
3.1	Řecko v době bronzové	18
3.1.1	Zánik paláců	19
3.1.2	Temné období	20
3.2	Archeologické nálezy v Tróji	21
3.2.1	Vrstvy města Trója	24
4	LITERÁRNÍ TRÓJA POHOMÉRSKÁ	27
4.1	Proměny pohledů na homérské a nehomérské literární zpracování	28
4.2	Helenističtí autoři	29
5	TRÓJŠTÍ HRDINOVÉ V DĚTSKÉ LITERATUŘE	31
5.1	Literatura pro děti a mládež	31
5.1.1	Mýty v adaptacích pro děti a mládež	32
5.1.2	Adaptace událostí trójské války	33
5.2	Eposy o trójské válce jako prameny pro literární tvorbu	35
5.2.1	Epos Ílias	36
5.2.2	Epos Aeneis	42
5.3	Deset let před Trojou	43

5.3.1	František Grešl.....	43
5.3.2	Kniha Deset let před Trojou	43
5.4	Bohové a hrdinové	45
5.4.1	Pavol Valachovič.....	45
5.4.2	Kniha Achilles	46
5.5	Bárin kouzelný atlas.....	46
5.5.1	Veronika Válková.....	46
5.5.2	Knižní série.....	47
5.5.3	Bára v Tróji a prameny.....	49
5.5.4	Kniha v rukou dětského čtenáře	53
5.6	Charakteristika vybraných postav.....	56
5.6.1	Achilleus.....	57
5.6.2	Patroklos	59
5.6.3	Hektór	60
5.6.4	Paris	61
6	ZÁVĚR.....	64
7	SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY A PRAMENŮ	67
	Prameny	67
	a) Antické	67
	b) Adaptace v literatuře.....	67
	Literatura.....	68
	Internetové zdroje	70

1 ÚVOD

Studium Pedagogické fakulty je pro mě velmi důležité. Již od prvního stupně základní školy se chci stát učitelkou. I svoji bakalářskou práci jsem chtěla věnovat tématu, které bude přínosné pro mne samotnou v mé budoucí kariéře, ale také zvolit téma, které mohou využít i další učitelé nebo pracovníci s dětmi. Zaměřila jsem se na věkovou kategorii, se kterou chci v budoucnu pracovat, především na děti studující druhý stupeň základní školy. Během studia mě velmi zaujaly antické dějiny a po přečtení knihy *Trojská válka* od Veroniky Válkové jsem se rozhodla pro téma této bakalářské práce *Trojská válka a česká dětská literatura*.

Práce má za cíl zabývat se dětskou literaturou pojednávající o trójské válce, pokusit se porovnat různé názory na hlavní postavy vystupující v této události a zamyslet se nad vlivem literatury zabývající se historickými tématy na děti a dospívající. Práce se v první části bude věnovat osobnosti básníka Homéra a jeho eposu *Ílias*. Důležitou součástí práce je kapitola o archeologických výzkumech v okolí města a o podložených historických informacích o vývoji města a jeho okolí. Třetí část se bude zabývat tématem trójské války jako inspirace pro pozdější autory literárních děl. Z pohledu tématu je nejdůležitější část seznamující s vybranou dětskou literaturou, ve které uvádím i prameny, ze kterých autoři čerpali, a zkoumám, zda tyto zdroje plně respektovali. Součástí je také charakteristika několika hlavních postav eposu. Porovnávají budou na základě rozboru děl jednotlivých autorů a Homéra.

Nejvýznamnějšími prameny, které byly využity pro tvorbu práce, jsou Homérové eposy *Ílias* a *Odyseia* a Vergiliova báseň *Aeneis*. Převážná část je věnována eposu *Ílias*, který popisuje významný úsek trójské války. Téma těchto eposů se bude vinout celou prací.

V průběhu 19. a 20. století vznikaly překlady eposu *Ílias* různými autory. Časoměrný překlad vznikl z pera Jana Nejedlého, Jana Vlčkovského a Antonína Škody. Volným veršem eposy překládal Vladimír Šrámek. Rudolf Mertlík a Otmar Vaňorný překládali eposy přízvučně. Pro potřeby mé práce považuji za nejvhodnější překlad Otmar Vaňorného, ze kterého budu v práci vycházet.¹

---

¹Otmar Vaňorný se narodil roku 1860 v Rychnově nad Kněžnou. Převážnou část svého života působil ve Vysokém Mýtě. Pracoval na teorii přízvučného hexametru v překladech antických děl. Zprvu vydával v Listech filologických kratší ukázky a poté výběry (*Achilleova pomsta*, *Příhody Odysseovy*). Až roku 1921 vydal celou *Odyseiu* a roku 1933 *Aeneis*. Jeho překlad *Íliady* vyšel v roce 1934. (Sto let od narození O.

O Tróji (a současně o válce spojené s tímto městem) vyšla velká řada populárně-naučných publikací. Ty se zabývají souhrnněji řeckými dějinami, ve kterých dávají prostor homérské otázce či archeologickým vykopávkám souvisejících s Trójou. V práci jsou využity především odborné zdroje a čerpám také z různých odborných periodik. Byl použit také článek od Petera Pavúka z populárně-naučného periodika Dějiny a současnost, jelikož mi jeho odborné texty zůstaly nepřístupné. Nesmíme opomenout i dětskou literaturu, mezi kterou jsem zařadila i báje a pověsti od Eduarda Petišky a Rudolfa Mertlíka.

V této bakalářské práci jsem se při prepisech antických jmen držela Encyklopedie antiky z roku 1973 a jména osob jsem zapisovala řeckou podobou antických jmen. Ty využívá většina autorů dětské literatury kromě knihy Pavola Valachoviče, který používá prepisy latinské.

Vaňorného. *ZPRÁVY Jednoty klasických filologů*. Praha: Jednota klasických filologů. 3, 1961, č. 1, s. 31.) Překlad Otmara Vaňorného patří k nejuznávanějším překladům Homérova díla, i když byl kritizován Rudolfem Mertlíkem, který pořídil nový překlad roku 1980. Mertlíkův překlad lze považovat za civilnější a přístupnější, bohužel ale nebyl odborníky příliš přijat. Komplexněji se touto problematikou zabývá H. Kopřiva. Ve své recenzi ve Zprávách Jednoty klasických filologů (časopis vydávaný klasickými filology se zaměřením nejen na odborníky v oboru, nýbrž též na učitele klasických jazyků a obecně humanitních oborů) kritizuje Mertlíkovo používání lidových až vulgárních výrazů, jelikož samotný Homér se těmto choulostivějším výrazům vyhýbal. Mertlík některé obrazy až příliš konkretizoval, do textu vnesl výrazy, které v době homérské vůbec nebyly rozlišovány (např. rasy psů). Přeskupil také některé verše ve zpěvech. Kopřiva v závěru recenze doporučuje nový revidovaný výtisk, který by byl doplněn o překlad Vaňorného. (KOPŘIVA, H. *ZPRÁVY Jednoty klasických filologů*. Praha: Jednota klasických filologů. 1981, s. 87-90.)

2 ŘECKÉ EPOSY

2.1 Epos jako literární dílo

Epika (z řeckého epos – slovo, řeč, pověst) je literární druh, který obsahuje příběhy zprostředkované vyprávěním. Příběh zdůrazňuje děj, tedy sled událostí, a předpokládá výchozí situaci, zápletku a obrat k dobrému či k zlému. Epiku dále charakterizuje také objektivnost – tvůrce se snaží navodit dojem, že to není on, kdo mluví a jeho postoj není dominující. Pro epiku je také typická takzvaná *epická šíře* (extenzita). Ta se projevuje trváním děje, širokým rozpětím časoprostoru, velkým množstvím postav a také detaily a odbočkami.²

Epika se rozděluje na dva druhy – starší veršovaná (do té patří epos, román ve verších či básnická povídka) a mladší prozaická epika (do té řadíme pohádku, pověst, román, novelu nebo povídku). Vedle těchto druhů se rozlišuje ještě epika velká a malá. Do skupiny velké epiky náleží epos a román, do skupiny malé epiky pak bajka, pohádka nebo povídka. Od 19. století n. l. dochází k rozlišování žánru lyrickoepického, do kterého se zařazuje balada, romance a básnická povídka.³

Po dlouhá staletí byl zdrojem epických námětů mýtus, jenž pojednával o božských činech, stvoření světa či o přemožení chaosu. Vznik epické poezie je datován do starověkého Sumeru (první opisy se datují do první poloviny 2. tisíciletí př. n. l.). Dále je známý babylonský *Epos o Gilgamešovi*. Zrod řecké epiky je spojován se soutěžemi rhapsodů, kteří na veřejnosti přednášeli veršované skladby z paměti. Občas také improvizovali, a proto jsou označováni jako spolutvůrci a zároveň ochránci epické tradice. Museli být schopni navázat na skladbu jejich předchůdce. Tento „princip pokračování“ dokazuje i potřebu vzájemného propojení epických struktur. Toto lze doložit i zapojením Íliady do souboru skladeb nazývaných epický kyklos.⁴

Epos je nejstarší literární útvar velké epiky skládaný ve verších. Původně byl určen k přednesu za doprovodu hudebního nástroje. Námětem bývají činy hrdinů v zápasu s odpůrci a oslava vítězství. Eposy žily anonymně prostřednictvím ústního podání, později bývaly šířeny opisy a následně tiskem. Doba vzniku nejstarších eposů předchází dochovaným písemným zápisům i o celá staletí. Nejstaršími eposy jsou eposy hrdinské,

---

² MOCNÁ, D.; PETERKA J. *Encyklopedie literárních žánrů*. Praha: Paseka. 2004, s. 149-151.

³ MOCNÁ, D.; PETERKA, J. *Encyklopedie literárních žánrů*, 2004, s. 151.

⁴ MOCNÁ, D.; PETERKA, J. *Encyklopedie literárních žánrů*, 2004, s. 152.

které mívají neznámého autora (případně mytického). Mezi ně patří zmíněný babylonský epos, Homérova *Ílias* a *Odysseia* nebo indická *Mahábhárata*.⁵ Podle tematiky můžeme rozlišovat mezi eposy hrdinskými, historickými, rytířskými atd.

Ílias je válečným hrdinským historickým eposem, který vypravuje o událostech trójské války. V jeho vypravování nalzáme i zeměpisné popisy a další dějové linky související s hlavním dějem.

2.2 Historické eposy v evropské kultuře

2.2.1 Homér a jeho dílo

Homér (řecky Homéros) je považován za nejstaršího a největšího řeckého básníka a autora dvou historických eposů – Íliady a Odysseii, které se časem staly řeckým národním majetkem. Mezi odborníky převládá názor, že Homér (pokud skutečně existoval) žil mezi 8.-7. stoletím př. n. l. a pocházel nejspíše ze Smyrny nebo z ostrova Chios.⁶ Údajně byl slepý, což ale nelze potvrdit. Byl nejspíše rhapsódem, tedy přednášel své texty zpaměti.⁷ Ve starověku mu byly připisovány i další básně jako *Margítés* nebo *Batrachomyomachía*.⁸

Homér stál u základů antického světa – podle jeho eposů se děti učily číst a psát a eposy byly inspirovány i jiné druhy antického umění. V Alexandrii byl díky Homérovým textům založen obor filologie a textové kritiky.⁹ V Římě se objevily snahy vytvořit dílo podobné Homérovu. Vrcholem snažení se stal epos Vergilia Aeneis. Římská poezie a historiografie rehabilitovala římské hrdiny z trójské války a spojila je s myšlenkou Říma. Řím převzal vládu nad Asií jako nástupce Priamova království a hlavním hrdinou se stal Aineiás (lat. Aeneas).¹⁰

---

⁵ MOCNÁ, D.; PETERKA, J. *Encyklopedie literárních žánrů*. 2004, s. 163-165.

⁶ ADKINS, L.; ADKINS R. *Starověké Řecko: encyklopedická příručka*. Přel. D. Adámková. Praha: Slovart. 2011, s. 290.

⁷ BAHNÍK, V. *Slovník antické kultury*. Praha: Svoboda. 1974, s. 263.

⁸ ADKINS, L.; ADKINS R. *Starověké Řecko*. 2011, s. 290.

⁹ KEPARTOVÁ, J. *Římané a Evropa: [antické dědictví v evropské kultuře]*. Praha: Karolinum. 2005, s. 229.

¹⁰ PATZEK, B. (Wiesbaden), COBET, J. (Essen) and PISTORIUS, K. "Troy", in: *Brill's New Pauly*, Consulted online on 05 March 2018.

Homérovy eposy jsou velmi propojené. Každý má 24 různě dlouhých zpěvů. Ílias má zhruba 16 000 veršů (konkrétně 15 693 veršů), Odysseia o 4 000 méně.¹¹ Oba eposy lze také pomyslně rozdělit na dvě části, v první se pro hrdiny situace nevyvíjí dobře, druhá polovina, často díky zásahu božstev, se začíná rozuzlovat v jejich prospěch. Eposy jsou psány iónštinou.¹² Počínaje Homérovými eposy je typickým pro tento žánr takzvaná „epická šíře ve vypravování, která vyniká četnými a ustálenými epitety, častými přirovnáními i častým opakováním totožných veršů.“¹³ Z hlediska básnických prostředků Homér využívá především básnické přívlastky a rozsáhlá přirovnání. Těmi oživuje scénu v okamžicích, ve kterých hrozí monotónnost. Tím také snadněji odvede pozornost čtenáře a zjemňuje scény, při nichž by se čtenář mohl vyděsit. Používá rovněž široké vypravování, které prokládá odbočkami. Ty doplňují děj nebo mají za úkol zvýšit napětí čtenáře. Často také opakuje stejné verše.¹⁴

2.2.2 Epos Ílias a Odysseia

Historický epos Ílias zachycuje boj Achajů a Trójanů. Tento boj vyvrcholil zhruba okolo roku 1200 př. n. l. porážkou Trójanů.

Jméno Achaia je odvozeno od slova *Achaiói* (Řekové). Jméno se vyskytuje jak u Homéra, tak v chetitských a egyptských textech (převážně z let 1400-1200 př. n. l.). Badatelé někdy používají pro Řeky mykénského období označení Achajové. Hlavní území Achaie se nacházelo podél pobřeží Korintského zálivu a na Peloponnésu.¹⁵ Trója (u Homéra nazývána Ílios, později Ílion) bylo město nad řekami Skamandros a Simoentos. Mytickým zakladatelem města byl Dardanův vnuk Trós a jeho syn Ilos. Z těchto zakladatelů vychází označení pro obyvatele města Dardanové a označení města jako Ílion. Apollón a Poseidón zbudovali Láomedontovi (syn Íla) městské hradby. Láomedontes oklamal Héraklea, který Tróju zbořil, město ale bylo znovu vystavěno. Posledním trójským králem podle mýtu byl Priamos. Jeho syn Paris vytvořil únosem spartské Heleny záminku k trójské válce. Z hořícího dobytého města se zachránil jen Aineiás s hrstkou obyvatel a po dlouhém bloudění našel novou vlast v Itálii.

---

¹¹ Srov.: LATA CZ, J.; WINDLE K.; IRELAND R. *Troy and Homer: Towards a Solution of an Old Mystery*. Great Britain: Oxford University Press. 2004, s. 8.

SVOBODA, Ludvík, ed. a kol. *Encyklopedie antiky*. Praha: Academia. 1973, s. 238-240.

¹² BAHNÍK, V. a kol. *Slovník antické kultury*. 1974, s. 263-264.

¹³ SVOBODA, L., a kol. *Encyklopedie antiky*. 1973, s. 238.

¹⁴ BAHNÍK, V. a kol. *Slovník antické kultury*. 1974, s. 264.

¹⁵ ADKINS, L.; ADKINS R. *Starověké Řecko*. 2011, s. 137.

Homérova *Odysseia* líčí posledních 41 dnů cesty hrdiny z trójské války Odyssea, který po deset let bloudil, než se konečně dostal na rodnou Ithaku. O jeho dlouhém putování se dozvídáme zpětně z Odysseova vyprávění na dvoře krále Fajáků.

2.2.3 Náměty pro pozdější literární tvorbu

Hrdinové z trójské války se stali náměty a oblíbenými postavami i pro další autory. Často se píše o Achilleovi pro jeho motiv předčasné smrti i pro velké přátelství s Patroklem. Tento námět zpracoval například římský básník Statius, jehož epos *Achilleis* ale nebyl dokončen. Obdobný námět nebyl dokončen ani v eposu téhož názvu od Johanna Wolfganga Goetha.¹⁶ V poslední době se čeští čtenáři mohou seznámit s Achilleem v románu klasické filoložky Madeline Millerové, *Achilleova píseň*, který však není určen dětskému čtenáři.

Další významnou literární postavou byla i Helena, kritizována z nevěry již v Euripidově tragédii z roku 412 př. n. l. *Helena*. Gorgiás (483-375 př. n. l.) naopak napsal oslavnou řeč na Heleninu krásu. Ve středověku byla Helena zosobněním hříchu a stala se spojenkyní ďábla v Goethově díle *Faustus*.¹⁷

Velmi oblíbenou postavou pro další náměty z Homérových eposů byl také Odysseus. Již v řeckých komediích byla zpracovávána jeho lest vůči kyklopu Polyfémovi. Sofoklés (497-406 př. n. l.) tuto postavu ztvárnil v dílech *Aiás* a *Filoktétés*. Stoikové v postavě Odyssea viděli vzor ctnosti a statečnosti, který překoná překážky a dojde do cíle. Středověk naopak vnímal Odyssea jako hříšníka, který svou bezohledností zapříčinil smrt mnoha lidí, a jeho bloudění pak bylo považováno jako trest za hříchy, kterých se dopustil. Renesance obdivovala Odysseovu odvahu jít za svým cílem, romantismus naopak upozorňoval na jeho trvalou nespokojenost.¹⁸

2.2.4 Epický kyklos

Během 7.-6. století př. n. l. vznikl tzv. epický kyklos, tedy sbírka epické poezie sepsaná různými básníky. Některá díla v této sbírce jsou připisována i Homérovi. Do této sbírky ale nepatří *Ílias* a *Odysseia*.¹⁹ Kyklos byl tvořen řadou navzájem propojených básnických skladeb, které popisovaly příběhy lidu od počátku světa až do zničení města Tróji a byly

---

¹⁶ SVOBODA, L. a kol. *Encyklopedie antiky*. 1973, s. 239.

¹⁷ SVOBODA, L. a kol. *Encyklopedie antiky*. 1973, s. 239.

¹⁸ SVOBODA, L. a kol. *Encyklopedie antiky*. 1973, s. 239–240.

¹⁹ ADKINS, L.; ADKINS R. *Starověké Řecko*. 2011, s. 271.

řazeny chronologicky podle svého obsahu. Skladby v tomto cyklu byly mnohem kratší než *Ílias* a *Odysseia* a je pravděpodobné, že vznikly později než slavné eposy.²⁰ Během 5. a 4. století př. n. l. byl kyklos dobře znám a sloužil jako zdroj pro dramatiky a lyrické básníky. Do dnešní doby se zachovaly pouze jeho zlomky.²¹

Mezi známými eposy v kyklu nemáme žádný, který by pojednával o devíti letech bojů před Trójou. *Ílias* popisuje pouze pár týdnů před koncem trójské války. Tři eposy následující po *Íliadě* doplňují zbytek příběhu až do zničení města Tróji. Z textů dějem předcházející trójské válce známe pouze některé názvy: *Titánomachie*, *Oidipodeia*, *Thébais*, *Následovníci*. Kromě prvně uvedeného díla víme, že tři následující texty se vztahují k thébskému mytologickému okruhu. *Íliadě* předcházely *Kyperské zpěvy*, které vyprávěly o svatbě Thetidy a Pélea, o Paridově soudu či o únosu Heleny. Dle obsahu měl po *Íliadě* následovat epos *Aithiopsis*, *Malá Ílias* a *Zničení Tróji*. Epos *Aithiopsis* popisoval boj Achillea proti královně Amazonek Penthesileii, která přišla po smrti Hektora na pomoc Trójánům a smrt Achillea i královny Amazonek²². *Malá Ílias* pojednávala o léčce v podobě trójského koně²³ a *Zničení Tróji* popisovalo Aineia, který se odebral na horu Ídu ihned po smrti Láokoonta ještě před dobytím města²⁴. Autorství *Titánomachie*, *Aithiopsis* a *Zničení Tróji* bylo s pochybnostmi připisováno jakémusi Arktínovi z Míléty či autorovi jménem Leschés, nejpravděpodobnějším autorem je ale samotný Homér.²⁵ Krátce po Homérových básních měly vzniknout ještě tři významné cykly: *Argonautika*, *Hérakleis* a *Trojský cyklus*. Většina ale byla ztracena.²⁶

---

²⁰ CANFORA, Luciano. *Dějiny řecké literatury*. Přel. D. Bartoňková. Praha: KLP. 2004, s. 49-50.

²¹ ADKINS, L.; ADKINS R. *Starověké Řecko*. 2011, s. 271.

²² Podle jednoho scholia existovaly exempláře s odlišným závěrem *Íliady*, než kterou známe z nynějších překladů: „Tak Hektora pohřeb byl slaven; a přišla Amazonka, dcera velkodušného Area, jenž zabíjel muže.“ Na tuto verzi pak navazoval epos *Aithiopsis*, (CANFORA, L. *Dějiny řecké literatury*. 2004, s. 49). Nám známý závěr *Íliady* zní: „Tak tam Hektora pohřeb byl slaven, statného jezdce.“ (HOMÉROS. *Ílias*. Přel. O. Vaňorný. Praha: Petr Rezek, 1999, s. 551.)

²³ Tento námět poté převzal Vergilius do své druhé knihy *Aeneidy*, (CANFORA, L. *Dějiny řecké literatury*. 2004, s. 49).

²⁴ Zde se částečně odlišují dvě verze – Vergiliova báseň zařazuje Aineiův útěk až poté, co město dobyli Řekové, (CANFORA, L. *Dějiny řecké literatury*. 2004, s. 49).

²⁵ CANFORA, L. *Dějiny řecké literatury*. 2004, s. 49.-50.

²⁶ ZANGGER, Eberhard. *Nový boj o Tróju: archeologie v krizi*. Přel. A. Rády. Praha: Brána. 1995, s. 42.

2.2.5 Homérská otázka

Již kolem poloviny 1. tisíciletí př. n. l. začaly být nejednotné názory na autorství obou eposů. V eposech se časem nacházely různé rozpory, které částečně přižívovaly myšlenku, že eposy byly psány různými lidmi, nikoliv jedním autorem. Tím se pochybnosti o autorství (a dokonce i existenci) Homéra začaly zvyšovat. Některé teorie hájily Homéra jako autora obou eposů, jiné tvrdily, že Homér sepsal oba eposy podle starších verzí těchto básní.²⁷ Během 18. a 19. století, díky dalším argumentům (F. A. Wolf, K. Lachmann), začal vznikat vědecký spor, který přetrval až do 20. století. Tento spor bývá označován jako homérská otázka.

Jednou z možných variant vzniku eposu byla tzv. písňová teorie, podle které vznikly eposy spojením kratších písní během vlády tyrana Peisistrata.²⁸ Tzv. unitářská teorie se naopak domnívá, že Homér byl jediným tvůrcem obou básní. Další možností je, že obě básně vznikaly několik desítek let formou ústní poezie, kterou zprostředkovali pěvci. Ti si pamatovali velké množství veršů, které se takto předávaly z generace na generaci. Po tomto dlouholetém vývoji následovalo Homérovo složení materiálu do dvou velkých celků. V tu dobu se navíc šířila znalost hláskového písma, která mohla básně zaznamenat i písemně. Různé rozpory mezi *Íliadou* a *Odyseiou* by pak neměly být brány jako argumenty proti autorství jednoho člověka, ale jako důsledky dlouholetého ústního předávání pěvců.²⁹ Archeologický výzkum, při kterém Heinrich Schliemann objevil cenné pozůstatky hmotné kultury, pomohl ve srovnání dochovaných památek s popisem dochovaným v obou eposech. Došlo i ke zkoumání stylistických a jazykových problémů v básních.³⁰

Nesrovnalosti v eposech

Homérovo autorství je zpochybňováno nejčastěji kvůli dobovým nesrovnalostem, které se v textech eposů vyskytují. Válka se odehrávala v době bronzové, ale Homér žil až v době železné.

V eposech nacházíme vzpomínky na dobu mykénské civilizace, objevují se popisy uměleckých předmětů nebo zbraní mykénského původu. Výskyt těchto zmínek v eposech

---

²⁷ OLIVA, P. *Zrození evropské civilizace*. Praha: Arista. 2003, s. 34.

²⁸ KEPARTOVÁ, J. *Římané a Evropa*. 2005, s. 229.

²⁹ SVOBODA, L. a kol. *Encyklopedie antiky*. 1973, s. 240-241.

³⁰ OLIVA, P. *Zrození evropské civilizace*. 2003, s. 34.

je nejspíše vzpomínkou na předchozí dobu nebo se ve výjimečných případech uchovaly památky do doby pozdější. Většina nástrojů je z bronzu, jelikož přetrvávala zkušenost, že bronz byl základní výrobní materiál mykénské doby. V básních se ale objevují i výrobky ze železa, dokonce i zmínky o technologii výroby železa. Podobné kolize nacházíme i v líčení bojů – hrdinové jezdí do bitev na voze, který poté nepoužijí k vojenskému útoku (tak, jak tomu bylo v době mykénské), po chvíli vůz zastaví a do útoku jdou pěšmo.³¹ Další nesrovnalosti vidíme i u Homérových hrdinů, kteří žijí ve velkých palácích, jež v době Homéra už neexistovaly.³² Patroklos byl po své smrti zpopelněn, přitom pohřby žehem se v době války nekonaly. Naopak během jeho pohřbu dochází k lidským obětem, což bylo pro mykénskou dobu typické.³³ Prostředí, které je v básni popisováno, vychází z dlouhodobé básnickovy imaginace. Docházelo k rozplývání vzpomínek o době mykénské a vznikla mytická doba hérojská.³⁴

---

³¹ OLIVA, P. *Zrození evropské civilizace*. 2003, s. 35.

³² CANFORA, L. *Dějiny řecké literatury*. 2004, s. 35.

³³ BAHNÍK, V. a kol. *Slovník antické kultury*. 1974, s. 264.

³⁴ OLIVA, P. *Zrození evropské civilizace*. 2003, s. 35.

3 HISTORICKÁ TRÓJA

3.1 Řecko v době bronzové

Řecko se v průběhu staletí vyvíjelo jako řada nezávislých států, které byly mezi sebou často ve válečném konfliktu. Zhruba do 9. století př. n. l., dokud nebyla zavedena abecize, vycházíme z archeologických dokladů a z mytologických vyprávění, které musíme brát s rezervou. Pozdější historie Řecka je již částečně doložena psanými dokumenty. Řecký svět podlehl Římanům roku 30 př. n. l., kdy se ptolemaiovský Egypt dostal pod jejich nadvládu, samotné pevninské Řecko se stalo římskou provincií ale už roku 146 př. n. l. Události, které se odehrály u města Trója, se vyvíjejí během doby bronzové a na počátku doby železné. Právě využívání slitiny mědi a cínu přineslo výraznou změnu při produkci nástrojů a zbraní. Tyto znalosti se šířily z Předního Východu. V Egejské oblasti bývá doba bronzová rozdělována do tří geografických celků (původně mělo toto rozdělení odrážet dělení Egypta na Starou, Střední a Novou říši). Na řecké pevnině označujeme toto období jako *kultura heladská*, na Kykladských ostrovech *kultura kykladská* a na Krétě se období označuje jako *kultura krétská*, častěji *mínójská*. Období jsou pak dělena časově na rané, střední a pozdní.³⁵ Tato chronologie se opírá také o keramické styly.³⁶

Kykladské ostrovy vystupují do popředí především v raném bronzovém období.³⁷ Na Krétě se rozvíjí kultura mínójská, která je pojmenována po bájném králi Mínóovi. Ta bývá rozdělována na předpalácové období (zhruba 2200-2000 př. n. l.), období prvních paláců (2000-1600 př. n. l.), období druhých paláců (1600-1500 př. n. l.), období třetích paláců (1500-1200 př. n. l.) a popalácové období (1200-1050 př. n. l.). Období prvních paláců je reprezentováno vznikem mnoha rozsáhlých paláců a zaniklo nejspíše kvůli zemětřesení či kvůli válečnému konfliktu a dobytí tohoto území. V období druhých paláců došlo k obnově velkých palácových komplexů (Knóssos, Faistos, Zakros) a vyvinulo se písmo zvané *lineární písmo A*³⁸. Důvodem zániku této kultury byl s největší pravděpodobností výbuch sopky Théry (dnes Santorini) nebo vnitřní konflikt. V období

---

³⁵ OLIVA, P. *Zrození evropské civilizace*. 2003, s. 12.

³⁶ ADKINS, L.; ADKINS R. *Starověké Řecko*. 2011, s. 2.

³⁷ OLIVA, P.. *Zrození evropské civilizace*. 2003, s. 13.

³⁸ Koncem 3. tisíciletí př. n. l. se na mínójské Krétě objevilo piktografické písmo (označováno též jako hieroglyfické) a datuje se zhruba do roku 1600 př. n. l. Z tohoto písma se nejspíše vyvinulo lineární písmo A – slabičné písmo, které se používalo po celé Krétě a i na dalších egejských ostrovech a rozluštěno bylo jen částečně. Z něj se nejspíše vyvinulo lineární písmo B. Používalo se k administrativním záznamům, nebylo vhodné pro literární účely, (ADKINS, L.; ADKINS R. *Starověké Řecko*. 2011, s. 255-256).

třetích paláců se stal mocným centrem Knóssos a v této době vzniklo *lineární písmo B*, které se rozšířilo i do pevninského Řecka. V popalácovém období obývání sídel z předchozího období přetrvávalo, ale docházelo k výraznému úbytku obyvatelstva.³⁹

Na pevninském Řecku pozdní *heladské období* představuje závěrečnou fázi doby bronzové, to se rozšiřuje nejen na pevnině ale postupně i do celé egejské oblasti. Toto období je označováno jako kultura mykénská podle největšího centra v Mykénách. Zmíněný rozmach probíhá zhruba ve 14. a 13. století př. n. l., v době, kdy na Krétě probíhá období třetích paláců. V této době bylo vybudováno několik paláců (Tíryns, Mykény, Pylos, Théby) a mnoho sídel. Paláce byly chráněny mohutnými hradbami z velkých kamenných kvádrů (později v mytologii byly tyto hradby připisovány bájným Kyklópům).⁴⁰

3.1.1 Zánik paláců

Od druhé poloviny 13. století př. n. l. se poměry ve východní Evropě a v Malé Asii začaly měnit. Podle archeologických nálezů víme, že s mykénskou civilizací udržovalo vztahy i město Trója zhruba mezi 15.-13. stoletím př. n. l. Toto období města je v archeologických výzkumech označováno jako *Troja VI* a bylo zničeno pravděpodobně zemětřesením na počátku 13. století př. n. l. Vzápětí se zde obnovilo chudší osídlení označované jako *Troja VIIa*, které zaniklo asi v poslední čtvrtině 13. století př. n. l. násilným vpádem provázeným požárem. Tato vrstva Tróji je považována za město homérských básní.⁴¹

Trója (konkrétně hrad Ílion) patřila do Západoanatolského spojeneckého svazu a nejspíše byla i jeho centrem. Svaz měl kontrolu nad vstupem do Černého moře, což mohlo vyvolávat nespokojenost okolních států. Homér uvádí desetileté trvání války, které by mohlo odpovídat krizovým létům, během kterých svaz útočil na okolní státy až po boj o Tróju. Vnitřní konflikty, které probíhaly mezi lety 1200-1180 př. n. l. v Egyptě a Chatti, oslabily oba tyto státy, a proto svazu mohly připadat jako snadné výzvy k útoku. Západoanatolský svaz dosáhl velkých úspěchů, když svrhl nadvládu v Chatti a Sýrii, ale také získal vládu nad dalšími územími ve Středozemním moři. Dále útočil i na oblast Palestiny. Jediná možnost, jak dosáhnout porážky svazu, byl útok Řecka na centra na východním pobřeží Egejského moře. Důvodem vstupu do války tedy nebyla záchrana

---

³⁹ ADKINS, L.; ADKINS R. *Starověké Řecko*. 2011, s. 3-4.

⁴⁰ OLIVA, P. *Zrození evropské civilizace*. 2003, s. 12-22.

⁴¹ OLIVA, P. *Zrození evropské civilizace*. 2003, s. 25.

Meneláovy ženy Heleny. Všechny známé prameny podávají zprávy o tom, že válka neprobíhala jen na trójské pláni ale po celé Anatólíi. Některá území v Západní Anatólíi dobyli Řekové, ještě než zvítězili nad Trójou. Město bylo připraveno na všechny možnosti útoku ze strany Řeků, ale nakonec podlehlo⁴². Není pravděpodobné, že by důvodem pádu byl dřevěný kůň, kterého považujeme spíše za literární imaginaci. Homéra k tomuto námětu inspirovalo nejspíše beranidlo nebo mohl kůň být identifikačním znakem či ornamentem na městské bráně. Řecké vítězství nad Trójou znamenalo závěr letitých konfliktů v této oblasti.⁴³

Řekové se vraceli do rodných krajin, ve kterých již začaly vnitřní nepokoje. Zanedlouho se proměnily v pád mykénské kultury. Destrukce nezasáhla tedy pouze Tróju, ale i všechny mykénské paláce. Dříve se badatelé domnívali, že na většinu pevninského Řecka vtrhly indoevropské kmeny Dóřů (tzv. dóřské stěhování). Novější výzkum ukazuje, že k invazi došlo nejspíše až ve chvíli, kdy paláce ležely v troskách. Proměny, ke kterým v Evropě docházelo, byly vysvětlovány také klimatickými změnami a úbytkem vody, což vedlo k neúrodě a hladomoru. Tyto hypotézy nejsou dostatečně doloženy. Útoky mohly být rovněž vyvolány nespokojeností venkovského obyvatelstva s tamními poměry, případně kvůli mocenským sporům mezi vládci mykénských paláců. Řecká opevnění měla zavedené přívody vody dovnitř opevnění. Tato skutečnost by dokazovala, že se vládci obávali nejen domácích nepokojů, ale i útoků zvenčí. V době, kdy došlo ke zničení mykénských paláců, pronikaly do Malé Asie, Sýrie i do Egypta tzv. mořské národy. Je tedy možné, že pronikly i do Řecka a zapříčinily pád této civilizace.⁴⁴

3.1.2 Temné období

Mořské národy chtěly získat spíše bohatství ukryté za hradbami než moc nad novým územím. I přesto, že území vzápětí opustily, zanechaly za sebou nevratné změny. Prudce se snížil počet obyvatel a jejich životní úroveň poklesla. Obyvatelé, kteří přežili, se museli přizpůsobit úplně novým životním podmínkám. Začali hledat nová útočiště, především

---

⁴² Obecně je pád Tróji datován okolo 12. století př. n. l. Řada badatelů se snaží najít konkrétnější datum zkázy města, především podle typologie keramiky. Ze současných výzkumů vychází, že Trója padla v období mezi lety 1275-1130. (K podobnému rozmezí došli již starověcí Řekové.) Často se vědci přiklání k roku 1186 nebo 1187, který uvádí i Válková při vysvětlení souvislostí války hlavní hrdince. Podrobněji se problematikou zabývá např. ZANGGER, E. *Nový boj o Tróju: archeologie v krizi*. 1995, s. 197-211.

⁴³ ZANGGER, E. *Nový boj o Tróju: archeologie v krizi*. 1995, s. 164-173.

⁴⁴ OLIVA, P. *Zrození evropské civilizace*. 2003, s. 25-26.

v hornatých oblastech na severu Peloponnésu a na ostrovech v Egejském moři, někteří se dostali až na Kypr. V Řecku se v souvislosti s dórským stěhováním objevily nové kmeny – Dórové, kteří pravděpodobně přišli z oblasti z Balkánského poloostrova. Usídlovali se nejen na pevnině ale i na ostrovech. I nadále se ale udržela keramika, která je v druhé polovině 11. století př. n. l. označována jako *próto geometrická*. Tato keramika je lépe zpracována než ta, která vznikala v době krátce po zániku paláců, a bylo k ní potřeba hrnčířského kruhu. Próto geometrickým stylem započala v Řecku doba železná. Byl překonán hluboký úpadek v řemeslné výrobě a zaznamenán pokrok v metalurgii. V 8. století vznikla nejspíše řecká abecize, díky které se začaly šířit po celém Řecku nové poznatky. V této době s velkou pravděpodobností vznikly i oba Homérovy eposy, které se pyšní vybroušenou metrickou formou veršů, výrazovými prostředky a také dramatičností. V době hlubokého úpadku epické básnictví nezanklo úplně. Drželo se v tradicích a postupně bylo oživováno. Z těchto dob pochází i básně náležící do trójského cyklu. Vznik písma a vrcholná fáze geometrického stylu spolu se vznikem homérských eposů ukazuje první kroky k nástupu nové epochy archaického období řeckých dějin.⁴⁵

3.2 Archeologické nálezy v Tróji

Město Trója se nacházelo v Malé Asii (dnešní Turecko), blízko úžiny Dardanely, která rozděluje Středozemní a Černé moře (pro Řeky známé jako Helespont). Trója sama o sobě vždy patřila na východ, ale v antických vyprávěních se objevuje jako typické řecké město, a to jak v jeho topografii, tak v architektuře.⁴⁶ Po zničení města Trója nadále zůstalo na místě stát sídliště sloužící hlavně jako památník války. Ten byl i v dalších stoletích navštěvován mnoha vojevůdci.⁴⁷

V antice nikdo nepochyboval o existenci Homérovy Tróji a mnoho významných osob se ruiny vydalo navštívit. Mezi ně patřili například perský král Xerxés, Alexandr Veliký nebo římscí císaři (Augustus, Nero, Hadrián, Konstantin ad.).⁴⁸ V pátém století n. l. bylo sídliště opuštěno, ale povědomí o bájném městě zůstávalo spojeno s krajinou a až do 6. století bylo podle trosk pevnosti rozpoznatelné.⁴⁹ Řecké a římské stavby se časem

---

⁴⁵ OLIVA, P. *Zrození evropské civilizace*. 2003, s. 26-36.

⁴⁶ Srov.: PATZEK, B.; COBET, J.; PISTORIUS, K. "Troy". In: *Brill's New Pauly*. Consulted online on 05 March 2018.

⁴⁷ ZANGGER, E. *Nový boj o Tróju*. 1995, s. 63-65.

⁴⁸ PAVÚK, Peter. Homérská Trója: Ani chetitská, ani mykénská. *Dějiny a současnost*. Přel. L. JAN. 38, 2016, č. 2, s. 10.

⁴⁹ ZANGGER, E. *Nový boj o Tróju*. 1995, s. 63-65.

zhroutily a postupně zarostly. Místo se proměnilo na vřesoviště, pastviny a ornou půdu. Místní obyvatelé již nedokázali rozpoznat, zda jsou pozůstatky budov antické nebo časově nedávné stavby. Poté, co celá oblast přešla pro správu Turků, kopec, na kterém bylo město a pevnost, se začal označovat tureckým jménem Hisarlik díky stále rozeznatelným ruinám.⁵⁰

Kopec vypadal velmi podobně jako mnoho dalších v okolí, Trója tedy byla pomalu zapomenuta. Během 18. a 19. století, kdy se Homérova díla začala znovu předčítat na školách, začalo být vynakládáno úsilí na znovuoživení města. Cestovatelé se snažili najít možné oblasti, kde by město mohlo ležet, ale protože nedocházelo k žádným vykopávkám, nemohly být podány žádné přesné návrhy.⁵¹ Víme, že prvně správně identifikoval místo kartograf Franz Kauter v roce 1793.⁵² Mnoho učenců a cestovatelů nám zanechalo i vědecké studie, díky kterým bylo nakonec objeveno městské jádro a hrad Ílion. Disertační práce od amatérského geologa Charlese Maclarena přináší objev, podle kterého název *Novum Ilium* na pahorku Hisarlik označuje místo, kde ležela bájná Trója. Další archeolog Peter Wilhelm Forchhammer také zmapoval toto místo a v ruinách objevil i antické divadlo, vodovod a městskou hradbu.⁵³

Mezi zásadní badatele, kteří přinesli důležité objevy o městě, patří Frank Calvert, britský a americký konzul, amatérský archeolog a dlouholetý obyvatel Dardanel. Ten byl přesvědčen, že oblast označovaná *Hisarlik* musí být částí Tróji a v roce 1863 začal s vykopávkami na kopci Hisarlik. Bohužel mu chyběly finanční zdroje, proto jeho zkoumání nemohlo být kompletní.⁵⁴ Na Calverta navázal mladý Heinrich Schliemann.⁵⁵ Schliemann již jako dítě rád četl a měl dobrodružnou povahu. Při četbě Homérových eposů společně s příběhy, které mu vyprávěli dospělí, se rozhodl, že „až bude velký, Tróju vykope.“⁵⁶ Roku 1864 se přestal věnovat podnikání a začal se vzdělávat v oblasti jazyka, literatury, studoval starověk a cestoval. V dubnu 1870, s pomocí poznatků Franka Calverta a s četbou Homérovy Íliady, začal s detailnějšími výkopy na Hisarliku. Ve výkopech mu pomáhal profesor medicíny a archeolog Rudolf Virchow a architekt a

---

⁵⁰ LATA CZ, J.; WINDLE K.; IRELAND R. *Troy and Homer*. 2004, s. 5.

⁵¹ LATA CZ, J.; WINDLE K.; IRELAND R. *Troy and Homer*. 2004, s. 5.

⁵² PAVŮK, P. Homérská Trója. *Dějiny a současnost*. 2016, s. 10.

⁵³ ZANGGER, E. *Nový boj o Tróju*. 1995, s. 63-65.

⁵⁴ LATA CZ, J.; WINDLE K.; IRELAND R. *Troy and Homer*. 2004, s. 5-7.

⁵⁵ ZANGGER, E. *Nový boj o Tróju*. 1995, s. 75.

⁵⁶ STOLL, H. A. *Sen o Tróji: životopisný román Heinricha Schliemanna*. Přel. B. Dintrová. Praha: Svoboda. 1983, s. 42.

výzkumník Wilhelm Dörpfeld. Po Schliemannově smrti roku 1890 pokračoval na vykopávkách Wilhelm Dörpfeld. V letech 1932-1938 se vykopávkami zabýval tým Carla Blegena.⁵⁷ Jejich publikace z 50. let 20. století byla důležitým opěrným bodem pro vykopávky dalšího půlstoletí.⁵⁸ Mezi lety 1988-2002 probíhaly nejdelší souvislé archeologické výzkumy Manfreda Korfmanna. Prostředky na výzkum byly ze státního i soukromého financování a výzkum probíhal každé léto přibližně tři měsíce. Během zbytku roku byly výsledky zpracovávány a vyhodnocovány na německé univerzitě Tübingen.⁵⁹ Korfmannův tým se zabýval, oproti Blegenově zaměření na citadelu, výzkumem dolního města, které k citadele přiléhalo z jižní strany. Po jeho smrti se od roku 2006 výzkumu věnoval profesor Ernst Pernicka působící také na Tübingenské univerzitě.⁶⁰ Od roku 1998 je město umístěno na seznamu světového dědictví UNESCO.⁶¹

Schliemannovi jeho práce na vykopávkách přinesla světovou slávu. Pravděpodobně nejvýznamnějším byl jeho nález pokladu se zlatými šperky (velký zlatý diadém a další zlaté ozdoby⁶²), zbraněmi a zlatými nádobami, který se nacházel ve vrstvě *Troja II.*, a Schliemann ho mylně považoval za tzv. *Priamův poklad*⁶³, dále pak nálezy v Mykénách a Tíryntu.⁶⁴

Kromě neúplných a často nepravdivých informací ve svých publikacích a životopisech, zmátl Schliemann svými závěry na dlouhou dobu i celý výzkum. Již v prvních publikacích totiž dospěl k závěru, že bájně město mělo rozlohu pouhých 180x160 metrů.⁶⁵ „Odborný svět, který do roku 1870 téměř jednomyslně existenci historické lokality jménem Trója odmítal, byl po jejím odkrytí malými rozměry města uchlácholen: taková vesnice nemohla přece ve světové politice sehrát žádnou roli.“⁶⁶ Této rozloze města se přikládalo obyvatelstvo velké sotva 5 tisíc lidí. Byla ale přehlédnuta nejdůležitější

---

⁵⁷ LATA CZ, J.; WINDLE K.; IRELAND R. *Troy and Homer*. 2004, s. 5-7.

⁵⁸ PAVŮK, P. Homérská Trója. *Dějiny a současnost*. 2016, s. 10.

⁵⁹ LATA CZ, J.; WINDLE K.; IRELAND R. *Troy and Homer*. 2004, s. 5-7.

⁶⁰ PAVŮK, P. Homérská Trója. *Dějiny a současnost*. 2016, s. 10.

⁶¹ PATZEK, B.; COBET, J.; PISTORIUS, K. "Troy". In: *Brill's New Pauly*. Consulted online on 05 March 2018.

⁶² PAVŮK, P. Homérská Trója. *Dějiny a současnost*. 2016, s. 12.

⁶³ SVOBODA, L. a kol. *Encyklopedie antiky*. 1973, s. 632.

⁶⁴ LATA CZ, J.; WINDLE K.; IRELAND R. *Troy and Homer*. 2004, s. 5-7.

⁶⁵ ZANGGER, E. *Nový boj o Tróju*. Praha. 1995, s. 75.

⁶⁶ ZANGGER, E. *Nový boj o Tróju*. Praha. 1995, s. 75.

okolnost, že objevený Hisarlik byl akropolí a že se tedy předpokládá existence ještě dolního města. V dobách největšího rozvoje byl pahorek prostorem pouze pro královskou rezidenci. Schliemann tedy pojmenoval Trójou pouze malou část velkého města.⁶⁷

3.2.1 Vrstvy města Trója

Trója je vícevrstevné sídliště (tzv. *tell*), skládá se tedy z opevněné citadely a dolního města, které k citadele přiléhá.⁶⁸ Díky vrstvám, které byly nalezeny a rozfázovány archeologem Dörpfeldem, jsou nyní archeologové schopni seřadit a datovat jednotlivá

Troja I	3000-2400 p.n.l.	opevněné sídliště
Troja II	2400-2200 p.n.l.	obchodní přístav, pevnost
Troja III	2200-2100 p.n.l.	obchodní přístav, pevnost
Troja IV	2100-2000 p.n.l.	obchodní přístav, pevnost
Troja V	2000-1700 p.n.l.	obchodní přístav, pevnost
Troja VI		komplex města Troje
Troja VIIa	1700-1186 p.n.l.	opevněný palácový
Troja VIIb	1186-1000 p.n.l.	vesnice ve zříceninách
Troja VIII	950-85 p.n.l.	nové řecké založení
Troja IX	85-500 n.l.	římský památník

Tabulka č.1. (Zangger E. 1995, s. 76.)

období, kterými město procházelo. Jednotlivé vrstvy jsou vidět v Tabulce č. 1. a označují se římskými číslicemi I-IX. První město bylo postaveno přímo na vápencovou skálu, další vrstvy města stály na ruinách svých předchůdců. Tím docházelo k neustálému rozšiřování a zvyšování pahorku. První fáze osídlení Hisarliku je od roku 3000-1700 př. n. l. (zahrnuje Trójou I-IV v rané době bronzové), druhá fáze je město Trója ve střední době bronzové (Trója V a počátek Tróji VI v době asi od 2000-1700 př. n. l.) a v pozdní době bronzové (Trója VI a VII v letech 1700-950 př. n. l.), třetí fáze je Trója v době železné (tedy Trója VIII-IX).⁶⁹

Z archeologických výzkumů víme, že mezi lety 3000-1000 př. n. l. bylo město nepřetržitě obýváno a opevněno. Město bylo vystavěno z vysušených bahenních cihel, které měly kratší životnost, a proto bylo nutné každých 40-50 let stavby renovovat.⁷⁰ Trója I-III patří mezi kulturně významná období. Následující dvě fáze (Trója VI-V) již neměly tak monumentální architekturu ani opevnění. Z tohoto období se nám zachovala velmi pěkná červená leštěná keramika. Důvodem tohoto mírného úpadku může být sušší klima, které komplikovalo život v té době nejenom trójským obyvatelům.⁷¹

⁶⁷ ZANGGER, E. *Nový boj o Tróju*. 1995, s. 75-77.

⁶⁸ PAVÚK, P. Homérská Trója. *Dějiny a současnost*. 2016, s. 11.

⁶⁹ ZANGGER, E. *Nový boj o Tróju*. 1995, s. 77-78.

⁷⁰ LATA CZ, J.; WINDLE K.; IRELAND R. *Troy and Homer*. 2004, s. 5-7.

⁷¹ PAVÚK, P. Homérská Trója. *Dějiny a současnost*. 2016, s. 12.

Největší rozkvět města je časově téměř shodný s pozdní dobou bronzovou, tedy mezi lety 1700-1200 př. n. l. Kolem roku 1700 př. n. l. je doložen velký nárůst lokalit v okolí díky vhodným klimatickým podmínkám, které podpořily populační rozmach.⁷² Na pahorku Hisarlik se nacházelo pouze panovnické sídlo, které mělo rozlohu 20 tisíc metrů čtverečných. Město Trója se rozkládalo částečně na náhorní planině před Íliem ale také na okolní pláni. Archeologická vrstva *Troja VI* byla budována nově a svým bohatstvím předčila všechny předchozí vrstvy pahorku. Zdi pevnosti byly až čtyři metry vysoké a postavené z hladkých vápencových kvádrů. Pevnost měla mohutné věže a brány, k bráně v jižní části hradeb vedla přímá cesta z pláně. Na kruhovitých terasách se rozkládaly dvoupodlažní budovy. Archeologické nálezy označují toto období města za sídlo alespoň tak mocného vládce jako byl v tu dobu král v Mykénách. Toto sídlo muselo být důležitým politickým střediskem v severozápadní Anatólíi.⁷³ Konec vrstvy VI je kladen do roku 1300 př. n. l. a je již víceméně jisté, že ho způsobilo zemětřesením. Sondy při vykopávkách zaznamenaly silnou destrukci a tuto teorii již potvrdili i seizmologové.⁷⁴ Poté, co byla vrstva *Troja VI* zničena, došlo velmi rychle k jejímu obnovení, nám známému pod názvem ***Troja VIIa***. Porušené hradby byly opraveny a brány se nadále využívaly. Uvnitř komplexu bylo velké množství menších domů a nezůstalo příliš prostoru pro ulice. Do komplexu obehnaného hradbami se nevešlo všechno obyvatelstvo, proto se některé budovy nacházely i vně města. Město existovalo padesát let a poté bylo opět zničeno, tentokrát velkým požárem, který připsal archeolog Carl Blegen řeckému útoku.⁷⁵ Nedlouho po zániku vrstvy *Troja VIIb* byla celá tato oblast obydlena Řeky. Zhruba roku 300 př. n. l. Řekové vystavěli nové moderní město, tzv. hellénské město, které se rozpínalo přes celý kopec. Často na místech starých zdí stály velké nové chrámy.⁷⁶ V roce 85 př. n. l. získala nad územím nadvládu Římská říše a došlo k zániku vrstvy *Troja VIII*. Tato doba existence města ale nikdy nepředčila význam a velikost předcházející Tróji.⁷⁷ Za vlády J. G. Caesara bylo započato s výstavbou nového města, během šestého století město přestalo být užíváno.⁷⁸

---

⁷² PAVÚK, P. Homérská Trója. *Dějiny a současnost*. 2016, s. 12.

⁷³ ZANGGER, E. *Nový boj o Tróju*. 1995, s. 86-88.

⁷⁴ PAVÚK, P. Homérská Trója. *Dějiny a současnost*. 2016, s. 13.

⁷⁵ ZANGGER, E. *Nový boj o Tróju*. 1995, s. 89.

⁷⁶ LATA CZ, J.; WINDLE K.; IRELAND R. *Troy and Homer*: 2004, s. 5-7.

⁷⁷ ZANGGER, E. *Nový boj o Tróju*. 1995, s. 89-90.

⁷⁸ LATA CZ, J.; WINDLE K.; IRELAND R. *Troy and Homer*. 2004, s. 5.

Až do současnosti nám schází odpovědi na některé otázky pojící se s městem. Archeologové nadále nemají nové poznatky o jazyce a písmu tamějšího lidu, o jeho politických kontaktech nebo sporech s okolními kulturami. Nevíme také, jak velké bylo území patřící k centru města v pozdní době bronzové a jak daleko se rozkládalo.⁷⁹

---

⁷⁹ ZANGGER, Eberhard. *Nový boj o Tróju*. 1995, s. 91.

4 LITERÁRNÍ TRÓJA POHOMÉRSKÁ

Nejstarší literární díla se předávala až do 8. století př. n. l., kdy vznikla abeceda, v ústní formě. V této době vznikly i Homérové eposy. V polovině 6. století dal tyran Peisistratos podnět k oficiálnímu zapsání Homérova textu a od 6. století př. n. l. se díla začala zapisovat do knižní podoby.⁸⁰ Ale nejen Homérové eposy jsou zdroji o událostech v Tróji. Záznamy o trójské válce najdeme například v díle Platóna, řeckého filosofa, který o událostech v Tróji píše v dílech *Tímaios* a *Kritiás*. Popisuje v nich velký ozbrojený konflikt, v němž byla velká mocnost poražena řeckým vojskem. Od antiky až po středověk jsme svědky různých pokusů o vylíčení událostí trójské války v jiných pramenech. Nejznámějšími autory těchto alternativních zpráv jsou Diktys z Knóssu a Darés Fryžský. Méně známým autorem o trójské válce je například Quintus ze Smyrny se svým dílem *Posthomerica*, které sepsal mezi 3. a 4. stoletím n. l. Děj začíná Hektorovou smrtí a popisuje další události končící války. Další samostatné zprávy o Tróji z této doby se už v současnosti nedají najít. Nalézáme pouze zmínky v některých dílech, mezi které je možné zařadit dílo *Troika* od Sisyfa z Kósu nebo stejnojmenné dílo od Hegesianaxe z Alexandrie (známý pod pseudonymem Kefalón Gergithios) z 2. století př. n. l.⁸¹

Dalšími autory četných románů o Tróji, čerpající především z děl Diktya a Daréta, v latině, řečtině, francouzštině, italštině a němčině, byli Malalás (6. století n. l.) a Zónárás (12. století n. l.). Začaly vznikat i rytířské romány, prvním byl *Roman de Troie* od Benoira de Sainte Maures z 12. století. Tento román se rozšířil do mnoha jazyků, do latiny ho přeložil Quido de Columna, v češtině toto dílo známe jako *Kroniku Trójánskou* (přeložena ve druhé polovině 14. století). Příběh o trójské válce je doplněn vyprávěním o plavbě Argonautů za zlatým rounem a o prvním zboření Tróji. Mezi další středověká díla patří *Ylias Daretis Phrygii* od Josefa z Exeteru, *Knihy o Tróji* od Hanse Maira z Nördlingenu nebo *Historia destructionis Troie* od Quida de Columna.⁸² Římská kronika z druhé poloviny 13. století také zachycuje trójský osud. Neznámý autor, který byl patrně Ital, se snažil zařadit válku do širšího kontextu řeckých, římských a židovských dějin. Hrdiny z antických mýtů nacházíme i ve sbírce *Římské příběhy* (*Gesta Romanorum*),

---

⁸⁰ ADKINS, L.; ADKINS R. *Starověké Řecko*. 2011, s. 262.

⁸¹ ZANGGER, E. *Nový boj o Tróju*. 1995, s. 54-56.

⁸² ZANGGER, E. *Nový boj o Tróju*. 1995, s. 54-56.

kteřé vznikly koncem 13. století. Příběhy jsou čerpány hlavně z římské literatury a byly využívány kazateli jako příklady křesťanských ctností nebo neřestí.⁸³

4.1 Proměny pohledů na homéřské a nehoméřské literární zpracování

Na řeckém východě zůstalo dílo Homéra známo i nadále. V helenistické době se ale změnil pohled na Homérovy básně. V této době staré náboženství a mytický výklad světa již neodpovídaly rozvoji vědy a filozofie. Světové dění už nebylo možné chápat jako projev vůle⁸⁴ bohů.⁸⁵ Tím se zrodil *román mytologický*, který je produktem tendence odmytologizování mýtu. Tyto tendence lze sledovat i u nejstarších historiků (Hérodotos, Hekataios z Milétu, Hellanikos z Lesbu) – ti se snažili racionálním způsobem vypátrat historickou pravdu. V helénistické době se přidává ještě nový rys – uvolňování v traktování báje – tedy dobášňování a přidávání dalších románových prvků.⁸⁶ „Velký význam měl pro nové zpracování námětů spis Euhémery z Messény, který tvrdil, že bohové jsou jen zbožnění silní lidé a mytologie že je historie zahalená zázraky.“⁸⁷ Záliba v traktování mýtu se zvětšila ještě v době císařské. Dokladem je epos opravující Homéra s názvem *Anthoméros*, který napsal Ptolemaios Chennos z Alexandrie. Zanedlouho nejspíše vznikly i dva řecké originály, jejichž latinské překlady zprostředkovaly příběh o trójské válce středověku.⁸⁸ To jsou díla dříve jmenovaného Diktya a Daréta. Homér byl zapomenut a na jeho místo nastoupily právě tyto spisy. Jejich díla jsou neumělecká v protikladu k Homérově uměleckému dílu a tak vytvářejí značný rozdíl a v mnoha oblastech se pak od jeho vyprávění podstatně liší.⁸⁹

Zejména ve středověku se poté homéřská tradice vyvíjela naprosto jiným směrem, než tomu bylo ve starověku. Ke středověkým čtenářům se trójská pověst nedostala v podobě Homéřských básní, ale v novém pojetí, na který měla velký vliv právě zmiňovaná helenistická doba a pozdní antika.⁹⁰ Během renesance se větší zájem přenesl k Platónovi

---

⁸³ KAMÍNKOVÁ, Eva, Předmluva in *Homérští hrdinové ve vzpomínkách věků*. Přel. E. Kamínková. Praha: Svoboda. Antická knihovna (Svoboda). 1977, s. 9.

⁸⁴ Ve velkém množství příběhů Homérovy *Ílias* a *Odysseia* se bohové věnují svým vlastním zájmům a jsou ochotni používat smrtelníky pro své vlastní cíle, (DILLON, M.; GARLAND, L. *The Ancient Greeks: History and culture from archaic times to the death of Alexander*. Great Britain: Routledge. 2013).

⁸⁵ KAMÍNKOVÁ, E. *Homérští hrdinové ve vzpomínkách věků*. 1977, s. 7.

⁸⁶ BORECKÝ, B. Antický román, v: Antická próza. Praha: Odeon. 1971, s. 359.

⁸⁷ KAMÍNKOVÁ, E. In *Homérští hrdinové ve vzpomínkách věků*. 1977, s. 7.

⁸⁸ BORECKÝ, B. Antický román. 1971, s. 360.

⁸⁹ ZANGGER, E. *Nový boj o Tróju*. 1995, s. 54-56.

⁹⁰ KAMÍNKOVÁ, E. *Homérští hrdinové ve vzpomínkách věků*. 1977, s. 7.

a místo děl Diktya a Daréta opět vstoupily do povědomí původní Homérovo dílo. Eposy byly brzy zastíněny středověkými díly. Během 18. a 19. století nabyl Homér takové důležitosti, že filologové přestali klást všem ostatním pozdějším dílům význam a postupně se nehomérská díla začala odsuzovat jako falzifikáty.⁹¹ „Velká vlna zájmu o Homéra začala již v preromantickém období. Lze ji sledovat v díle *Homér znovu Homér* od Johanna Wolfganga Goetha, který bránil Íliadu před nařknutím ze slátanosti. Podobný zájem můžeme vidět v díle *Utrpení mladého Werthera*, protože hlavní postava má jednu ze dvou nejoblíbenějších knih právě Íliadu.⁹² V našich zemích lze sledovat zájem o Homéra v době obrozenecké (J. P. Šafařík, F. Palacký, F. L. Čelakovský ad.).⁹³

4.2 Helenističtí autoři

Darés Fryžský, údajný účastník války na straně trójské a Héfaistův kněz, je autorem díla *De excidio Troiae (Pád Tróji)*.⁹⁴ Řecký originál datovaný mezi 1. a 2. století n. l. se nám nedochoval, jeho existenci ale můžeme doložit díky stopám v byzantské literatuře. Dochovaná latinská verze vznikla někdy v 5. století n. l., soudě především dle charakteru jazyka.⁹⁵ V díle jsou popsány poslední dny války z pohledu Trójanů. Autor chválí trójské bojovníky, kteří jsou odhodláni hájit město a při neúspěchu obrany města i zemřít.⁹⁶ Autor nejrozsáhlejší alternativní zprávy o Tróji je Diktys z Knóssu, údajný oficiální krétský zpravodaj účastnící se bojů u Tróji, který měl působit po boku Ídomenea. Latinská verze spisu nese název *Ephemeris belli Troiani*⁹⁷ (*Zápisky o válce trójské*) a pochází zhruba ze 4. století n. l. Zápisky byly objeveny v rozvalinách jeho hrobu roku 66 n. l. u Knóssu v cínové skřínce po velkém zemětřesení, ke kterému ve městě došlo.⁹⁸ V této skřínce byly nalezeny knihy z lýka psané foinickým jazykem, které do řečtiny přeložil po nalezení tohoto hrobu Praxidus. Poté byly předány tehdejšímu císaři Neronovi. Později je Septimus přeložil z řečtiny do latiny. Z řeckého textu se dochoval jen krátký zlomek

---

⁹¹ ZANGGER, E. *Nový boj o Tróju*. 1995, s. 65.

⁹² KEPARTOVÁ, J. *Římané a Evropa*. 2005, s. 22.

⁹³ SVOBODA, L. a kol. *Encyklopedie antiky*. 1973, s. 238.

⁹⁴ KAMÍNKOVÁ, E. *Homérští hrdinové ve vzpomínkách věků*. 1977, s. 8.

⁹⁵ BARTOŇKOVÁ, D. Darés Fryžský a Diktys z Kréty a jejich místo v antické literatuře. *Sborník prací Filozofické fakulty brněnské univerzity*. Řada E25, 29, 1980, s. 225.

⁹⁶ KAMÍNKOVÁ, E. *Homérští hrdinové ve vzpomínkách věků*. 1977, s. 8.

⁹⁷ BARTOŇKOVÁ, D. Darés Fryžský a Diktys z Kréty a jejich místo v antické literatuře. *SPFFBU*. 1980. s. 225.

⁹⁸ ZANGGER, E. *Nový boj o Tróju*. 1995, s. 54-56.

na egyptském papyru, který je datován do roku 206 n. l. Na základě toho se soudí, že vznik řeckého originálu spadá do 1. století n. l.⁹⁹

Latinský spis Diktya z Knóssu začíná úvodním listem poslaným Septimiem Quintu A. Rufinovi. Oproti Darétově dílu stojí Diktys na straně Řeků a Trójany líčí jako barbary. Jeho popis událostí zcela postrádá například citovou složku – nenacházíme v textu žádné zmínky milostného vztahu mezi Helenou a Paridem. Autor se jejich vztahu v díle nevěnuje, jen v první části knihy nacházíme větu „Vzplanul totiž láskou k Heleně, protože vynikala nad ostatní řecké ženy podivuhodnou krásou...“¹⁰⁰, více v jeho díle nenacházíme. Zajímavý v tomto pojetí je fakt, že na ději celé trójské války neměli přímý vliv bohové. Únos Heleny je vysvětlen jako Paridova návštěva Meneláova domu, kde našel Helenu a unesl ji. Zmínky o rozsouzeném sporu třech bohyní o zlaté jablko je vynecháno. Bohové z příběhu ale vyloučení nejsou. Bohové existují, mají své chrámy a při neposlušnosti se na smrtelníky hněvají, vliv a pomoc jednotlivým stranám ale neposkytují. V díle se tedy například dočteme o hněvu Artemidy kvůli zabití lani a o její podmínce obětování Ífigenie Agamemnónem. Hrdinové odcházejí do Delf zjišťovat věštby, ptají se svých věštců a obětují bohům.

Oba autoři se snažili popsat události pravdivě, k čemuž použili právě svou postavu jako autentického účastníka v boji. Latinské překlady jsou bohužel výrazově chudší a chybí zde například líčení vojsk nebo nalézáme různé fabulace. V dílech dochází k častému opakování slovních obrátů či naopak nacházíme snahu o tvorbu co nejsložitějších souvětí. V obou dílech je velmi patrné vyloučení bohů z děje a jejich neúčast při bojích. Důraz je zde však příkládán věštbám, což částečně charakterizuje smýšlení helenistické doby.¹⁰¹

---

⁹⁹ BARTOŇKOVÁ, D. Darés Fryžský a Diktys z Kréty a jejich místo v antické literatuře. *SPFFBU*. 1980. s. 225.

¹⁰⁰ *Homérští hrdinové ve vzpomínkách věků*. 1977, s. 18.

¹⁰¹ KAMÍNKOVÁ, E. *Homérští hrdinové ve vzpomínkách věků*. 1977, s. 8-9.

5 TRÓJŠTÍ HRDINOVÉ V DĚTSKÉ LITERATUŘE

5.1 Literatura pro děti a mládež

V době rozvíjející se technické vymoženosti, která do svých tajů přijme každého, bez ohledu na věk, se význam tištěné literatury pomalu ztrácí. Nejskromnější ukázkou mohou být čtečky knih, díky kterým začínají být knihy elektronizovány a místo otáčení stránek stiskáváme tlačítka. Knihy jsou už i namluvené, stačí si nasadit sluchátka do uší a poslouchat. Mnoho literárních příběhů je zfilmováno a v dnešním zrychleném světě je snazší a pohodlnější si pustit film než si přečíst plnohodnotnou knižní verzi. Do těchto, čím dál univerzálnějších zákonitostí, se každodenně začleňují noví, především mladí dětští čtenáři.

Kniha má v životě dítěte neobyčejně důležité místo a vzpomínky na čtení v dětství v dítěti zůstávají dlouho. „Přečíst jednu knihu jako dětský čtenář je nesplnitelná touha. Jsme dospělí, a kde dítě objevuje, my už jen ověřujeme svoje zkušenosti. Můžeme však dětem dobrou knihu nabídnout.“¹⁰²

Základem literární výchovy žáků na prvním stupni základních škol je četba ukázek a knih dětské literatury. Literární dílo plní tři funkce. Poznávací funkce je naplňována vždy, jelikož každé dílo s sebou nese i mimoliterární skutečnost a zprostředkovává nové informace. Poznávání světa je spjato s hodnocením a vyjádřením autora postoje, tím dochází k vědomému i nevědomému působení na čtenářovy city, myšlení a charakter, a k naplnění funkce výchovné. Prostřednictvím literárního díla je autor schopen vyvolat v čtenářově světě estetický zážitek a zasáhnout do čtenářovy psychiky a citění. Tím se naplní poslední funkce díla, tedy estetická. Všechny tyto tři funkce působí neoddělitelně.¹⁰³

Literatura pro děti a mládež je pojem označující oblast tvorby pro vymezený okruh nedospělých čtenářů (zhruba do 15 let). Někdy bývá rozlišována literatura pro děti, která je vyhrazena pro děti předškolního, mladšího a staršího věku, a literatura pro mládež orientovaná pro adolescentní čtenáře. I u tohoto typu literatury se opakují funkce, které by mělo dílo nést: poznávací, výchovná a estetická. Dětská literatura ale zahrnuje i funkce

---

¹⁰² PETIŠKA, E. *Velká cesta k malým dětem*. Praha: Albatros. 1984, s. 106.

¹⁰³ TOMAN, J. *Vybrané kapitoly z teorie dětské literatury*. 1. Čes. Budějovice: Ped. Fakulta JU. 1992, s. 9-10.

další, mezi něž může patřit funkce magická (například skrze kouzelné předměty, které se v příběhu vyskytují) nebo funkce etická projevující se utvářením představ o hodnotě dobra a zla.¹⁰⁴

5.1.1 Mýty v adaptacích pro děti a mládež

Jako první je nutné definovat si pojem adaptace. Adaptace literárního díla je úprava usnadňující vnímání díla určitému okruhu čtenářů. Nejčastější je pak úprava mýtů, které jsou čtenáři časově i kulturně velmi vzdáleny, „nebo naopak je smyslem adaptace seznamovat děti od nejtělejšího věku se základními kulturotvornými texty dané civilizace (případ úprav biblických textů).“¹⁰⁵ Adaptace by neměla ochudit původní dílo hodnotově ani umělecky, v praxi ale často dochází k posunům. Většina adaptací pak původní text zjednodušuje: zvolí nový literární druh (epos je převeden do prózy), dílo upraví jazykově (změna syntaxe, nahrazení archaismů novějšími slovy) či tematicky změní dílo (vypuštění nepodstatných či příliš komplikovaných dějů). Při adaptaci mytických textů se může stát, že se přiblíží strukturou pohádky.¹⁰⁶ Mýtus (z řeckého mythos - slovo, rozhovor, vyprávění) patří k základním kulturotvorným textům civilizací. Uchovává příběhy o vzniku světa a představuje univerzální výklad světa. Mýty zůstávají platné a dané společnosti zajišťují ukotvení a stabilitu.¹⁰⁷ Adaptace mýtu seznamuje čtenáře se základními mýty naší civilizace (vycházející z řecko-hebrejského základu) ale přináší i pohled do mytologií jiných kultur (neevropské mýty ale i lokální mýty).¹⁰⁸

K velmi často adaptovaným mýtům patří biblické texty a řecko-římská mytologie. Nejznámější adaptací antických bájí nové doby jsou Petiškovy *Staré řecké báje a pověsti*¹⁰⁹ prvně vydané roku 1958, v rozšířené verzi vydané v roce 1964. Petiška do svého díla zahrnul převážně řecké mytické příběhy, ve kterých omezil násilí, odstranil chronologické nesrovnalosti a snažil se děj uhladit a nechat zvítězit dobro nad zlem. V místech, kde nebylo možné zakončit příběhy šťastně, závěr přeměnil na ponaučení.

---

¹⁰⁴ TOMAN, J. *Vybrané kapitoly z teorie dětské literatury*. 1992, s. 47-48.

¹⁰⁵ ČEŇKOVÁ, J. *Vývoj literatury pro děti a mládež a její žánrové struktury: adaptace mýtů, pohádek a pověstí, autorská pohádka, poezie, próza a komiks pro děti a mládež*. Praha: Portál. 2006, s. 87.

¹⁰⁶ ČEŇKOVÁ, J. *Vývoj literatury pro děti a mládež*. 2006, s. 87-89.

¹⁰⁷ URBANOVÁ, S. *Sedm klíčů k otevření literatury pro děti a mládež 90. let XX. století: (reflexe české tvorby a recepce)*. Olomouc: Votobia. 2004, s. 240.

¹⁰⁸ ČEŇKOVÁ, J. *Vývoj literatury pro děti a mládež*. 2006, s. 87-89.

¹⁰⁹ PETIŠKA, Eduard. *Staré řecké báje a pověsti*. Praha: Albatros, nakladatelství pro děti a mládež, 1986.

Druhou známou adaptací jsou *Starověké báje a pověsti*¹¹⁰ od Rudolfa Mertlíka z roku 1968. Ten své dílo píše pro starší čtenářskou obec, pro dospívající mládež a dospělé, a příběhy jsou mnohem složitější a strukturovanější. Třetím příkladem by mohlo být dílo Hany Doskočilové, která svůj opus *Diogenes v sudu a dalších dvacet známých příběhů z doby dávné a nejdávnější*¹¹¹ velmi zjednodušila a nabídla tak různé mytické příběhy menším dětem.¹¹² Mezi adaptace mimoevropských starověkých mýtů patří Petiškovy *Báje a pověsti starého Egypta a Mezopotámie*¹¹³ nebo *Epos o Gilgamešovi*¹¹⁴ Vojtěcha Zamarovského.¹¹⁵

5.1.2 Adaptace událostí trójské války

Pro děti začalo být ztvárňováno téma trójské války i samostatně, nikoli jen v mytických příbězích, a tím vznikla díla zabývající se příběhem války. Pro potřeby bakalářské práce jsem vybrala tři české knihy určené pro dětské čtenáře, na které je dobré upozornit a o kterých bude pojednáno v následujících podkapitolách. Nejstarší vybraná kniha je od Františka Grešla *Deset let před Trojou*.¹¹⁶ O největším hrdinovi řeckých válečníků pojednává Pavol Valachovič v díle *Achilles*, ve kterém se sice věnuje životu hrdiny, ale zasazuje ho do kontextu války. Nejnovější (a pro dětské čtenáře asi i nejatraktivnější) je kniha Veroniky Válkové *Trojská válka*, která jako jedna z několika knih v edici pro děti představuje malou Báru, jež se dostane přímo na dějiště války a zde sleduje události.

Mezi cizojazyčná díla, kterým nebude věnována v práci větší pozornost, patří také edice *Děsivé dějiny* s knihou *Úžasní Řekové*¹¹⁷, která o dějinách Řeků pojednává komplexněji, konkrétně události trójské války se dotýká formou krátkého komiksu a příběhu. Kniha Nicka McCartyho *Trója: mýty a skutečnost o záhadném městě*¹¹⁸ patří také mezi díla určená nedospělým čtenářům. Tato kniha je koncipována jako naučná encyklopedie, která

---

¹¹⁰ MERTLÍK, R. *Starověké báje a pověsti*. Praha: Argo, 2014.

¹¹¹ DOSKOČILOVÁ, H. *Diogenés v sudu a dalších dvacet známých příběhů z doby dávné a nejdávnější*. Praha: Albatros, 1985.

¹¹² ČEŇKOVÁ, J. *Vývoj literatury pro děti a mládež*. 2006, s. 87-90.

¹¹³ PETIŠKA, E. *Báje a pověsti starého Egypta a Mezopotámie*. Praha: Albatros, 1979.

¹¹⁴ ZAMAROVSKÝ, V. *Gilgameš*. Praha: Albatros. Obnovené obrazy (Albatros), 1983.

¹¹⁵ ČEŇKOVÁ, J. *Vývoj literatury pro děti a mládež*. 2006, s. 92.

¹¹⁶ GREŠL, F. X. *Deset let před Trojou: skupina staroklassických obrazů*. Praha: I. L. Kober, 1894.

¹¹⁷ DEARY, T. *Úžasní Řekové: (o čem se vám učitelé neodvažují říct)*. Přel. R. Novotný. Praha: Egmont Publishing, 2017.

¹¹⁸ MCCARTY, N. *Trója: mýty a skutečnost o záhadném městě*. Přel. R. Pokorná. Praha: Ottovo nakladatelství, 2004.

dětskému čtenáři pomocí jednoduchých textů a fotografií představuje nejen mytologickou historii Tróji, ale také její reálný, historicky doložitelný přesah. Ten promítá skrze historické nálezy a vykopávky, popisuje jednotlivé vrstvy města a představuje slavné vědce, kteří se na bádání podíleli. Autor neopominul ani autory eposů, tedy Homéra a Vergilia a další historické souvislosti, které jsou k pochopení dobových dějin nezbytné. Nesmíme opomenout také dvě díla, která jsou si v mnohém podobná. Publikace *Černé lodě před Trójou*¹¹⁹ velmi přesně dodržuje posloupnost i obsah všech pramenů, ze kterých se o bojích u Tróji můžeme dočíst. Její kapitoly jsou obsáhlejší, příběhy nejsou zkrácené a korespondují s tím, co najdeme v jednotlivých pramenech (zásahy bojů, časová posloupnost, činy hrdinů ad.). Podobným dílem je *Ilias: Trojská válka*¹²⁰, která naopak od předchozí knihy je rozdělena do kapitol přesně podle zpěvů (a tyto kapitoly také nesou názvy zpěvů) a pojednávají pouze o historickém pramenu Íliady – do příběhu tedy nejsou zahrnuty bájně příběhy o sporu bohyní či pád města Tróje nebo Achilleova smrt. Tato kniha se mi zdá velmi dobrá především proto, že opravdu přesně kopíruje jednotlivé zpěvy eposu, takže čtenáře nemusí odradit dlouhé veršované zpěvy básně, ale přečte si tato věrná převyprávění. Podobnost těchto dvou dětských publikací vidím v jejich obsáhlosti (některé dříve popisované knihy mají detaily příběhů dost okleštěny, zde naopak autoři zahrnují do popisu i méně důležité informace). Tato obsáhlost a větší pestrost pak nutně koresponduje také s věkem čtenářstva – nedoporučila bych je pro četbu prvostupňovým dětem, spíše pro poslední ročníky základních škol či pro první ročníky škol středních. Obě knihy jsou plné bohatých a velmi hezky zpracovaných ilustrací, které doplňují a zatraktivňují četbu. V románovém zpracování pro dospělé čtenáře byla vydána i kniha *Achilleova píseň*¹²¹ od Madeline Millerové, jak již bylo řečeno výše.

Nesmím opomenout ještě jednu českou dětskou publikaci, která ale není součástí následujících kapitol. Jedná se o knihu *Trojská válka* od Františka Prokopa.¹²² Obsahem není dlouhá a pro dětské čtenáře snadno čitelná. Kniha je opatřena velkým množstvím ilustrací od Gustava Kruma a Jiřího Petráčka, které ukazují vzhled antického města, zbroje nebo bitev. Tyto ilustrace velmi dobře dokreslují celý děj a pro čtenáře jsou popisované scény lépe představitelné. Na začátku knihy jsou uvedeny všechny události,

---

¹¹⁹ SUTCLIFF, R. *Černé lodě před Trójou: příběh z Iliady*. Přel. P. a M. Iblovi. Praha: Knižní klub, 1998

¹²⁰ MARTELLI, S. *Ilias: Trojská válka*. Přel. J. Minaříková. Praha: Egmont ČR, 2002.

¹²¹ MILLER, M. *Achilleova píseň*. Přel. T. Kačer. Brno: Host, 2014.

¹²² PROKOP, F. *Trojská válka*. Žalovice: Josef Vybíral, 2014.

keré předcházely začátku trójské války (sen o hořící pochodni, Péleova svatba, jablko sváru). Bohům je v knize připisována významná role tak, jak ji známe z Íliady. Velmi mne zaujal závěr příběhu, který obsahuje vysvětlení, kým byla zapříčiněna válka. Autoři popírají, že by válka byla zapříčiněna kvůli kráse Heleny, ale že se spíše jednalo o válku obchodní. Dále je vysvětleno postavení Tróji jako významného obchodního centra Dardanelského průlivu. Na konci knihy čtenář najde kromě životopisů autorů a ilustrátorů i krátký životopis Homéra a popsání Íliady. Autoři také připomínají dřívější ilustrované zpracování příběhu v časopisu *Zápisník* (1967) a pozdější zpracování v časopise ABC (1989/1990, 21. číslo) jako přílohu velikosti A5. Zadní deska knihy je opatřena zajímavým citátem Palaméda: Ó pravdo, lituji tě, zemřela jsi dříve než já.

Tématu trójské války se věnují i knihy, které pojednávají o dalším významném řeckém hrdinovi, Odysseovi. Například v knize Jaroslava Huláka *Homérova Odysseia*¹²³ je na začátku knihy shrnut děj trójské války a poté se autor věnuje Odysseovu putování za svou ženou Penelopou.

5.2 Eposy o trójské válce jako prameny pro literární tvorbu

Autoři dětské literatury o trójské válce při své práci čerpají z primárních pramenů, které pojednávají o této události. Těmito prameny jsou v první řadě Homérova *Ílias* a Vergiliova *Aeneis*. Tato dvě díla nám popisují většinu událostí, které se staly v posledním roce bojů u Tróji. Jejich děj, jelikož je nezbytný pro následný rozbor dětské literatury, bude vyložen v následujících dvou podkapitolách. Íliada bude rozebrána podle jednotlivých zpěvů, děj Aeneidy bude rozebrán pouze z druhé knihy, ve které Aineias (Aeneas) popisuje své vzpomínky na hořící Tróju.

O dalších událostech nacházíme zmínky i v jiných dílech. Důvody vzniku sporu najdeme dobře popsány v knize Roberta Gravesa *Řecké mýty*, která ve svém poznámkovém aparátu popisuje jednotlivá řecká a římská díla, která se o těchto důvodech zmiňují. Smrt Achillea najdeme u římského básníka Statia v díle *Achilleis*. Za další zdroje informací jsou považovány i pozdně helénská díla Diktya a Daréta, kterým jsem se věnovala v předchozí kapitole. Tato díla ale nejsou považována za spolehlivá a autentická a soudobí autoři dětské literatury z nich nečerpají.

---

¹²³ HULÁK, J. *Homérova Odysseia*. Praha: Albatros, nakladatelství pro děti a mládež, 1981.

5.2.1 Epos Ílias

Epos Ílias pojednává o posledních 51 dnech trójské války. Celý děj začíná sporem Achillea a Agamemnóna a končí smrtí Priamova syna, trójského vojevůdce, Hektora. O původu sporu, kvůli kterému válka propukla i o samotné porážce Tróji a dalším osudu hrdinů nám vyprávějí díla navazující na Íliadu. V epickém cyklosu se ale nikde nedočítáme o událostech během devíti let bojů o Tróju. V Íliadě je pouze zmínka o tom, že devět let války bylo vítězství střídavě na jedné či druhé straně.

Osudy hrdinů před začátkem trójské války

Královským manželům Priamovi a Hekabě se narodilo padesát synů a padesát dcer. Když se měl narodit syn Paris, královně se zdálo, že místo děťátka porodí hořící pochodeň. Tento sen byl věstkyněmi vyložen jako narození syna, které bude pro město zkázou. Kněz Aisakos dokonce zvěstoval, že „Trójanka z královského rodu, která dnes porodí dítě, musí zhynout, a potomek s ní!“¹²⁴ Král zabil svou sestru a jejího narozeného syna, večer toho dne se ale též Hekabě narodil syn, jehož život ušetřili. Manželé dali za úkol pastýři Agelaovi aby dítě zabil. Ten měl mírné srdce a nechal ho v lese, kde jej začala kojit medvědice. Po pár dnech se pastýř vrátil na místo, dítě si vzal k sobě domů a vychoval ho až do dospělosti. Dostal jméno Paris. Později se v Tróji konaly velké závody v různých hrách, do kterých se zapojil i mladý hoch. Manželé ho na závodech poznali a odvedli ho k sobě do paláce. Na hrůzný sen již zapomněli a na varování Kassandry, jejich dcery věstkyně, nedali.¹²⁵

Bohyně Thetis byla první bohyní, která si vzala za manžela smrtelného muže. Byl to Péléas, který se účastnil výpravy Argonautů. Na jejich počtu se konala velká svatba, na kterou byli pozváni všichni bohové kromě Eris, bohyně sváru. Ta vyvolala svár pomocí zlatého jablka, o které se začali hádat tři bohyně-Héra, Athéna a Afrodíté. Diovi se líbila Paridova povaha a vybral ho, aby tři bohyně rozsoudil. Paris chtěl jablko mezi bohyně rozdělít, úkol od Dia byl ale vybrat tu nejkrásnější. Héra nabídla Paridovi vládu nad celou Asií a bohatství všech lidí, Athéna slíbila Paridovi moudrost, krásu a vítězství ve všech bitvách. Poslední, Afrodíté, nabídla Paridovi manželství s nejkrásnější ženou na světě, Helenou, manželkou spartského krále Meneláa. Paris přiřkl jablko Afrodíté, tím si bohyni přiklonil na svou stranu, zbylé dvě bohyně si ale rozhněval.

---

¹²⁴ GRAVES, R. *Řecké mýty*. Přel. J. Hanuš. Praha: KMa. 2004, s. 634.

¹²⁵ GRAVES, R. *Řecké mýty*. 2004, s. 634-635.

Jednoho dne se Paridovi připomněla bohyně Afrodíta a přiměla ho, aby začal chystat výpravu do Sparty, kde bydlí Helena. Paris si nechal vyrobit velké koráby a vydal se do Sparty. Král Meneláos Parida devět dnů hostil, poté musel odplout na Krétu. Mezitím se Helena do Parida zamilovala a utekla s ním a s dalšími poklady z Tróji. Když se Meneláos vrátil a zjistil, co se stalo, vydal se s králem Ithaky Odysseem do Tróji, aby získali Helenu zpět. Paris žádosti nevyhověl. Tím se začalo formovat řecké vojsko, které mělo pomoci získat králi Meneláovi nazpět manželku, a po deset let bojovalo s Trójou.¹²⁶

Po svatbě se manželům Thetidě a Péleovi narodil syn Achilleus. Thetis o něj pečovala, každý den ho natírala ambrozií a denně ho ponořovala do styžského proudu, aby se stal na celém těle nezranitelným. Zнала Achilleův osud a snažila se mu zabránit. Při ponořování Achillea do proudu ho držela vždy za patu, toto místo se stalo jediným, které bylo zranitelné. Kvůli hádce s Péleem Thetis odešla zpět do moře ke svým sestrám a Péleus dal svého syna na vychování k Cheirónovi, moudrému učiteli. Po skončení výuky se vrátil Achilleus k otci. Mezitím se rozpoutala velká válka a všichni řečtí bojovníci byli svoláváni k boji. Thetis věděla, že trójská válka je místo, kde syna dostihne jeho osud, a proto se ho snažila ukrýt na ostrově Skýros. Tam si Achilleus vzal za ženu Déidameiu, dceru tamního krále, nakonec do bojů s Trójany ale přeci jen vstoupil.¹²⁷

Děj Homérovy Íliady¹²⁸

Zpěv I.

Do tábora Achajů byla přivedena dívka Chryseovna. Její otec Chrysos, kněz boha Apollóna, přišel s prosbami o vykoupení své dcery z držení achajského lidu. Agamemnón kněze vyhnal a tím přivolal na svůj lid hněv. Starý kněz si stěžoval k bohu Apollónovi a ten jako trest seslal na lid mor, který ho hubil po devět dnů. Skrze věštbu se Agamemnón dozvěděl, že on je strůjce zkázy a odvrátí ji pouze navrácením dívky otci. Tak tedy učinil, k břehům Chrysy poslal Odyssea, který dívku vrátil a usmířil si kněze i boha. Souhlasem s propuštěním zajatkyně se Agamemnón rozhodl, že místo Chryseovny, které se musel vzdát, si vezme mladou Briseovnu, To byla Achilleova zajatkyně a budoucí manželka, kterou Achilleus dostal jako dar od danajského lidu. Rozpoutala se prudká hádka, ve které se Agamemnón i Achilleus navzájem urazili a Achillea se nikdo nezastal. Po skončení

---

¹²⁶ GRAVES, R. *Řecké mýty*. 2004, s. 635-649.

¹²⁷ GRAVES, R. *Řecké mýty*. 2004, s. 644-645.

¹²⁸ Následující kapitola popisuje jednotlivé zpěvy, které se v Íliadě nachází, a čerpá přímo z Homérova eposu přeloženého Otmarem Vaňorným.

sněmu byla Achilleovi odebrána Briseovna. Tyto skutky měly za následek hluboké ponížení Achilla a jeho velký hněv, zřeknutí se boje a zanevření nejen nad králem ale také nad celým achajským lidem. Achilleus prosil svou matku Thetis, aby se za něj přimluvila u Dia, aby získal nazpět svou čest. Sama Thetis souhlasí s přímlovou u Dia, ten se ale vrací až za 12 dnů z hodů u Aithiopů. Achilleovi také radí, aby setrval u lodí a zatím se bojů neúčastnil.

Zpěv II.-V.

Prosba Thetis byla Diem vyslyšena a ten potrestal krále výhrami Trójanů do té doby, než pozná svůj blud. Poslal králi klamný sen, aby začal bojovat proti Trójanům, protože bohové jsou Achajcům nakloněni. Agamemnón tedy svolal vojsko. Trójané, v čele s Paridem, také vyrazili do boje. Paris vyzval achajské vůdce, před Meneláem se ale zalekl a couvl. Teprve až po výtce Hektora se k souboji odhodlal. Byla ujednána smlouva, ve které pokud by vyhrál Paris, získal by Helenu a poklady, pokud by vyhrál Meneláos, získal by on Helenu i poklady a k tomu i válečnou náhradu. Meneláos měl v boji převahu a ve chvíli, kdy byl Paris v největším ohrožení ho Afrodíté odnesla pryč z bojiště. Vítězství tedy stálo na straně Řeků, ti se domáhali svého triumfu, ale Trójané se k tomu nevyjádřili.

Bohyni Athéně a Hěře záleželo na porážce Trójanů. Zeus poslal Athénu, aby přiměla trójské bojovníky k porušení smlouvy a k obnovení bojů. Athéna vyzvala střelce Pandara, aby postřelil Meneláa. Sama šíp svedla tak, aby byl Meneláos jen lehce raněn. Mezitím se obnovily boje mezi válčícími stranami.

Zpěv VI. -VIII.

Hektór se z boje vrátil do Tróji, kde pověřil svou matku, aby v chrámu bohyně Athény obětovala nejkrásnější roucho a prosila Athénu o pomoc a slitování se nad trójským lidem. Tuto pomoc Athéna odmítla. Hektór vyzývá Parida v jeho domě k nástupu do bojů a poté odešel hledat svou manželku Andromaché a syna Astyanakta. Ty dleli na hradbách a sledovali boj. Andromaché Hektora prosí, aby se nezapojoval do bojů a neučinil ji vdovou, Hektór ale nemůže jen nečinně přihlížet. Odchází bojovat společně s Paridem. Od Athény a Apollóna získal více síly, aby mohl vyzvat k boji nejsilnějšího bojovníka z řecké strany. Losem byl zvolen Aiás, který v souboji Hektora lehce ranil. V Tróji se ještě tu noc pořádal velký sněm, na kterém Anténór radil, aby Trójané vydali Helenu i poklady Achajcům. Paris souhlasil pouze s vydáním pokladů. Druhý den Priamos navrhl

Achajům příměří a vydání pokladů. Achajové přijali pouze příměří, během kterého chtěli pohřbít mrtvé. Po pohřbu vykopali příkop a postavili zeď, která měla chránit lodě.

Sám Zeus zakázal všemu božstvu účast či jakoukoli pomoc během bojů. Do poledne boj probíhal bez zásahu bohů, ale poté Zeus udeřil bleskem do achajského vojska a tím ho vystrašil. Za oslabené achajské vojsko prosil Agamemnón Dia o sílu. Této prosbě Zeus vyhověl. Poté znovu posílil Trójany, kteří zahnali Řeky až k lodím. Bitvu opět přerušila noc, kterou trójské vojsko strávilo před achajským táborem.

Zpěv IX.-XII.

Nestor navrhl usmířit si Achillea, kterého Achajci potřebovali k boji. Agamemnón uznal chybu, které se dopustil a poskvřnil tak jeho čest. Jako omluvu mu nabídl velké množství darů a zlata a navrácení Bríseovny. S touto nabídkou poslal Odyssea k břehu moře, kde Achilleus setrval. I přes štědré nabídky hrdina dary nepřijal a odmítl návrat do boje.

Diomedés a Odysseus se vydali na zvědy do trójského tábora. Na cestě potkali trójského zvěda, kterého vyslal Hektór. Zvěda zajali, vyslechli ho a zabili. Družina se vydala za spící skupinou Thráků, jejíž polohu vyradil zvěd, a zabila třináct mužů. Dalšího dne ráno vyrazila obě vojska do boje. Poté, co byl Agamemnón zraněn, získali Trójané velkou převahu a ranili několik velkých řeckých bojovníků. Mezi nimi byl i Macháón, kterého ranil šípem Paris. Když Řekové odváželi raněné z bitvy, stál Achilleus na zádi lodi a rozpoznal raněného Macháóna. Vyslal Patrokla, aby ověřil, zda je raněný opravdu Macháón. Během cesty potkal Patroklos Nestora, který mu kladl na srdce, aby jako nejlepší přítel přiměl Achillea k návratu do bojů a šel společně s ním. Pokud by nesouhlasil, aby alespoň Patroklovi dovolil vzít na sebe svou zbroj, která by vystrašila Trójany. Tato slova Patrokla podnítila, ale cestou zpět za Achilleem potkal Euaimonovce, kterého začal léčit ze střelného zranění.

Zpěv XIII. a XIV.

Žádný z bohů nesměl zasahovat do průběhu bojů, ale Poseidón využil Diovy nepozornosti a sestoupil k Achajům a svou řečí je povzbudil. Když se rozpoutala bitva, Achajové měli převahu. Hektór na konci zpěvu šikuje své vojáky a vyráží na útok. Nestor zjistil, že po proražení zdi se boj přesunul až k řeckým lodím. Héra mezitím spatřila, že se Poseidón snaží skrytě pomáhat Řekům a že Zeus sedí na Ídě a sleduje boj. Napadlo ji Dia uspat, aby neviděl zásahy bohů do bitvy. Krásně se oblékla a Afrodité ji věnovala řemen lásky.

Zeus pod kouzlem lásky a spánku usnul. Jakmile se o tom dozvěděl Poseidón, postavil se do čela vojska. Hektór byl omráčen balvanem a Trójané byli zahánáni až za příkop.

Zpěv XV. a XVI.

Zeus se probudil a zjistil, že po celou dobu jeho spánku pomáhal Poseidón Řekům. Zeus povolal Poseidóna zpět na nebesa a pověřil Apollóna vyléčením Hektora. Trójané s pomocí Apollóna zesílili a zahnali Řeky opět za zeď až k lodím. Na lodě zaútočili a snažili se je spálit. Příběh se navrácí k Patroklovi, který během promluv s Eurypylem spatřil řecký ústup a vrátil se k Achilleovi, aby ho přiměl k návratu do bojů.

Trójanům se podařilo řecké lodě zapálit. Patroklos se vrátil k Achilleovi a vyprávěl mu o hrůzách, které se obrátily proti jejich lidu. Prosí Achillea, aby mu půjčil svou zbroj a Myrmidony, pokud sám nechce kvůli věštbě vstoupit do boje. Achilleus souhlasil a propůjčil příteli svou zbroj pouze k zahánání Trójanů od lodí a rychlému návratu zpět. Apeloval, aby se Patroklos nepřibližoval k Tróji, protože by ji mohl některý z bohů, především Apollón, chránit. Patroklos se s dalšími muži postavil proti Trójanům, kteří se vylekali a utekli. Patroklos zuřil a mnoho protivníků zabil. V zápalu boje zapomněl na slib nepřibližovat se k městu a začal se pokoušet dobýt hradby. Apollón ho několikrát z hradeb svrhl a Patroklos tuto snahu vzdal. Později ho Apollón zezadu ranou do zad omráčil, srazil mu přilbu, Achilleovu zbroj a přelomil mu kopí. Vzápětí ranil Patrokla Euforbos a smrtelnou poslední ránu mu dal Hektor. Těsně před smrtí dochází k rozhovoru těchto dvou postav a Patroklos věští Hektorovi brzkou smrt z rukou Achillea.

Zpěv XVII. a XVIII.

Řekové bojují o Patroklovo tělo. Hektór zahnal Řeky, svlékl Patroklovi zbroj a mrtvolu se snažil odtáhnout do svého tábora. Mezitím Antilochos řekl Achilleovi o smrti přítele. Achilleus tuto zprávu nesl velmi těžce a jeho zuřivé výkřiky slyšela i Thetis. Když se od něj dozvěděla, že chce zabít Hektora, sdělila mu, že po Hektorově smrti bude následovat smrt jeho. Slíbila ale synovi, že poprosí boha Héfaista o výrobu nové zbroji.

V další části zpěvu je výrazný zásah bohů ku prospěchu Řeků. Bohyně Iris poradila Achilleovi, aby od příkopu zastrašil Trójaný, protože hrozilo, že Hektór přeci jen získá mrtvé tělo. Když Achilleus k příkopu přišel, Athéna mu vznítla nad hlavou plamen a třikrát spolu s Achilleem vykřikla. To Trójaný zastrašilo a Řekům se podařilo získat mrtvé tělo. Bůh Helios přivolal dřívější noc a Řekové se mohli věnovat umývání těla a bédování.

Trójané zůstali vyděšení z Achilleova křiku, ale Hektór slíbil, že on sám s ním podstoupí souboj. Mezitím Héfaistos vyrobil řeckému hrdinovi krásnou zbroj.

Zpěv XIX.

Tímto zpěvem začíná třetí oddíl Íliady. Thetis přinesla synovi zbroj, nad níž všichni žasli. Achilleus svolal sněm, na kterém se chtěl dohodnout na okamžitém boji. Athéna dala Achilleovi kapku ambrosie a nektaru, aby se cítil do boje silný. Poté hrdinové vyrazili do boje.

Zpěv XX.-XXII.

Zeus nechal svolat všechno božstvo na Olymp, protože se bál smrti nevinných lidí. Věděl, že Achilleus je plný hněvu, a že by mohl zbořit trójskou zeď. Na stranu Achajů se přidali Athéna, Héra, Hermeás, Poseidón a Héfaistos. Na stranu trójskou přešli Arés, Foibos, Artemis, Afrodité, Xanthos a Létó. Zeus hlasitě hřímal z Olympu a Poseidón otrásal zemí. Apollón odrazil Hektora od boje s Achilleem, ale v tu chvíli Achilleus smrtelně ranil Hektorova bratra Polydóra. Hektór se vrhl vstříc k němu. Apollón Hektora zachránil a Achilleus začal pobíjet Trójaný a pronásledovat je na voze.

Trójské vojsko se rozdělilo na dvě části, v čele s Hektorem prchala jedna část přímo za hradby města, druhou část začal Achilleus pobíjet v řece Skamandros. Během toho, co všichni Trójané prchli za hradby města, vrátil se Achilleus k hradbám, kde na něj čekal Hektór. Hektór Priamovy prosby, aby do boje nevstupoval, nevyslyšel. Nejdříve před Achilleem prchal a celkem třikrát oběhnul městské hradby. Poté začal souboj, ve kterém Hektór velmi brzy padl ranou kopím do hrudníku. Těsně před smrtí prosil Achillea, aby nedával mrtvolu sežrat psům a vzal si od Hektorovy rodiny dary výměnou za mrtvé tělo. Prosbu Achilleus tvrdě odmítl. Poslední Hektorova slova zvěstovala Achilleovi brzkou smrt z rukou Parida. Achilleus přivázal mrtvé tělo k vozu a vlekl je k lodím.

Zpěv XXIII. a XXIV.

Poté, co Achilleus přijel k mrtvole Patroklově, objel ji s vozy třikrát dokola a nad mrtvolou truchlil. Mrtvého Hektora měl stále přivázaného k vozu. Achilleus vystrojil mužstvu pohřební hody, Hektora položil tváří do prachu vedle mrtvého těla a sám šel na hostinu k Agamemnónovi. Později usnul na mořském břehu a ve snu se mu zjevil duch přítele, který ho prosil o pohřeb. Druhý den byla vybudována hranice a na ní položeno mrtvé tělo Patrokla. Jeho kosti byly dány do zlaté urny. Bohové mezitím ochraňují Hektorovu mrtvolu. Afrodité bránila mrtvolu před psy a celé dny pomazávala tělo

růžovým olejem, aby se neodřelo při smýkání na zemi vozem. Apollón nad tělem vytvořil mrak, aby mrtvola sluncem neseschla a nadále bránil zhyzdění těla. Mezitím Achilleus třikrát vozil kolem mohyly Hektorovo tělo a nechával ho ležet tváří do prachu země. Dvanáct dnů takto s tělem nakládal. Zeus poslal zprávu k Thetis, aby přiměla syna k vydání těla. Írida pak šla k Priamovi se zprávou, aby se s výkupným vydal do stanu Achillea a žádal ho o mrtvé tělo. Doprovázel ho bůh Hermés, aby mohli do tábora proniknout bez povšimnutí ostatních Řeků. Když se stařec setkal s Achilleem, propukl v pláč, objal mu kolena a líbal mu ruce. Prosil ho za vydání synova těla a apeloval na jeho otce Pélea, který by cítil stejný zármutek při smrti svého milovaného syna. Při vzpomínce na otce i Achilleus propukl v pláč a svolil k vydání těla. Nechal Hektorovo tělo umýt a očistit, pomazat olejem a obléknout v suknicí, kterou přivezl Priamos jako výkupné. Poté s Priamem večeřeli a usnuli. V noci se ale Priamos vzbudil kvůli varování Herma a raději z řeckého tábora utekli, aby nebyli zpozorováni. Když se vrátil do Tróji, začali nad mrtvým tělem všichni truchlit. Po devět dnů lid truchlil nad tělem a svázal dřevo na mohyly, desátý den byl pohřeb a hostina a jedenáctý den byla zřízena hrobka. Po tuto dobu se Řekové zdrželi boje tak, jak to Achilleus starci slíbil. „*Tak tam Hektora pohřeb byl slaven, statného jezdce.*“¹²⁹

5.2.2 Epos Aeneis

Konec bitvy je vyprávěn v eposu Publia Vergilia Marona *Aeneis*. Hlavní hrdina, Aineiás (Aeneas) – manžel Priamovy dcery Kreúsy, vypráví v druhé knize eposu královně Dídó o pádu Tróji.

Trójané se začali radovat, když spatřili, jak Řekové odplouvají na svých lodích a před svými hradbami našli velkého dřevěného koně. Jediný Láokoón je varoval, aby koně nenechal vtáhnout za hradby. Trójané našli Sinóna, zrádného vojáka, který svou promluvou a vylíčením odplutí Řeků získal Trójany na svou stranu a lstí je přesvědčil, aby vtáhli koně za hradby. Mezitím byl Láokoón zabit dvěma mořskými hady. V noci z úkrytu koně vyšli řečtí bojovníci a začali plenit město. Aineiovi se ve snu zjevil Hektór a radil mu co nejrychleji prchnout z města. Aineiás se probudil a uviděl hořící Tróju plnou řeckých bojovníků. V té probíhal urputný boj, mnoho obyvatel bylo zabito. Aineiás

---

¹²⁹ HOMÉROS. *Ílias*. 1999, s. 551.

sestavil družinu vojáků, kteří budou bojovat s Řeky. Mezitím dobyli Řekové královský palác a řecký voják Pyrrhos zabil staříckého krále Priama.¹³⁰

Aineiás plný hněvu hledal schovanou Helenu a chtěl ji zabít jako důvod rozpoutání bojů. V tom se mu zjevila Venuše, která mu řekla, aby šel najít a zachránit svého syna, manželku a otce. Vydal se tedy zachránit otce, který nejdříve opustit Tróju odmítal. K odchodu ho přimělo až božské zjevení ohnivě koule, která proletěla vzduchem. Aineiás vzal otce na záda, syna za ruku a manželka Kreúsa a služebnictvo měli kráčet za nimi. Cestou do Cereřina chrámu se Kreúsa ztratila, Aineiás se ji vrátil hledat do města. Tam se mu před očima zjevil Kreúsin přízrak s proroctvím o jeho následném osudu. V noci se pak Aineiás s otcem a synem přesunuli do ídských hor, kde se shromáždili i další obyvatelé, kteří prchli z Tróji.¹³¹

5.3 Deset let před Trojou

5.3.1 František Grešl

František Grešl¹³² se narodil roku 1845 v České Skalici a studoval v Broumově a Hradci Králové. Na pražské univerzitě se věnoval studiu klasické filologie. Působil jako učitel na gymnáziu v Hradci Králové a v Litomyšli, roku 1889 se stal ředitelem na státním reálném a vyšším gymnáziu v Praze ve Spálené ulici. Od roku 1892 byl ředitelem na státním gymnáziu v Praze v Žitné ulici. Napsal několik vědeckých pojednání ale i samostatné práce, mezi které patří kniha *Deset let před Trojou* nebo *Staroklasické pohádky*.¹³³

5.3.2 Kniha Deset let před Trojou¹³⁴

Kniha Františka Grešla začíná vypravováním bájí, které částečně zapříčinily celou válku. Čtenář si může přečíst o osudu Parida, jenž byl odnesen do lesů a vychován pastýřem, ale i o sváru o zlaté jablko, únosu Heleny a obětování mladé Ífigenie. Celé dílo je – jako

---

¹³⁰ VERGILIUS. *Aeneis*. Přel. O. Vaňorný. Praha: Jan Leichter. 1933, s. 33-58.

¹³¹ VERGILIUS. *Aeneis*. 1933, s. 58-69.

¹³²O autorovi např.: GREŠL, František: *J. L. Majer*. Zpráva XI. c. k. gymnasia litomyšlského za šk. r. 1879, s. 15-16. O jeho odborném díle např.: GREŠL, František: *O satyrském dramatě*. Zpráva VIII. c. k. gymnasia litomyšlského za šk. r. 1876, s. 3-20.

¹³³ *Ottův slovník naučný: illustrovaná encyklopaedie obecných vědomostí*. Díl X. (Gens – Hedwigia). Praha: J. Otto. 1896, s. 472.

¹³⁴ GREŠL, F. X. *Deset let před Trojou: skupina staroklasických obrazů*. Praha: I. L. Kober. 1894.

u Homéra, ale na rozdíl od antického rapsóda nikoli veršem - rozděleno do 24 kapitol a je psáno co nejsrozumitelněji pro dětské a mladistvé čtenáře. Jednou z ukázek může být pojmenování Achilleových koní Strakoš a Ryzák.¹³⁵

Děj trójské války začíná už od prvního roku války. Zde je popsána lest Odyssea na Polyméda či loupeživé výpravy Řeků do okolí. Při těchto loupeživých výpravách, které podnikal nejčastěji Achilleus, ukořistili Řekové krásnou Bríseovnu a Chrýseovnu. Bríseovna připadla Achilleovi a Chrýseovna Agamemnónovi. Toto se podle Grešla stalo v prvním roce války. Na 21. straně je ve vypravování udělán velký skok až do desátého roku, který začíná smutkem kněze Chrýsa, jemuž byla odcizena dcera. Pokračuje hádkou Achillea a Agamemnóna tak, jak ji známe od Homéra.

Grešl se drží děje Íliady a do vypravování zahrnuje i méně důležité (či pro vypravování zajímavé) události tak, jak je chronologicky uváděl i Homér. Mezi tyto scény (které jsou například Válkovou – viz níže - ve velké míře vynechány nebo jen letmo zmíněny) patří příběh o nočních zvědech a o zabití několika Thráků, podrobněji jsou popsány i boje mezi dvěma tábory. Grešl také pečlivě popisuje výrobu nové zbroje u Héfaista. V knize je ale naopak vynechána část, ve které Achilleus vidí raněného Macháóna a posílá za ním Patrokla. U Grešla Patroklos rovnou po silném útoku Trójanů přichází za Achilleem a navrhuje mu, že půjde v jeho zbroji do boje. Mezi další Válkovou nezmíněné události patří i zápasní hry po smrti Patrokla, které jsou popsány velmi podrobně, podobně jako u Homéra.

Zajímavá je role bohů v celém příběhu. Jejich zásahy do průběhu války jsou jen částečné oproti Íliadě. Grešl je zmiňuje tam, kde se to do příběhu hodí a vynechává v místech, kde to nejspíše pokládá za zbytečné. Vynechání zásahu bohů najdeme například v souboji Parida a Meneláa (nedočteme se, že vystřelený šíp vedla Athéna či, že Parida v boji ochránila Afrodíta). I bojovný řev Achillea z lodi je příkládán jen hrdinovi, bez pomoci Athény. Autor vynechává i Achilleovu stížnost matce o své urážce a následný *Diùv sen* určený Agamemnónovi. Naopak je ale zmíněna Héfaistova výroba zbroje či Priamova cesta do Achajského tábora. Priamovi není myšlenka o vyprošení mrtvolky syna vnuknuta bohy, nýbrž ho napadne sama. Na cestě do tábora pak potkává Polyktora, syna jednoho z Myrmidonů. Ten ho varuje před spatřením achajskými vojáky a vypráví mu, co se děje

---

¹³⁵ GREŠL, F. *Deset let před Trojou*. 1894, s. 63.

s Hektorovou mrtvolou. Teprve později Priamos zjistí, že se nejednalo o Polyktora, ale že to byl Hermés, posel bohů.

Děj pokračuje Priamovou rozmluvou s Achilleem. Význam celého rozhovoru je stejný ale jeho emotivita není tak silná, jak bychom se dočetli v Íliadě, nebo také u Valachoviče či u Válkové. Velký rozpor pak nastává v situaci, kdy Priamos u Achillea přenocuje a tělo syna si odváží až ráno. Jak víme z Íliady, Priamos raději prchá z tábora už v noci. Pomoc Amazonek Trójanům, které jsou Řeky zabity, je v knize zahrnuta, autor ale o ní pojednává jen zhruba ve třech řádcích. Válková toto neuvádí vůbec, naopak Valachovič příběhu věnuje celou kapitolu. Smrt Achillea způsobuje šíp letící do zranitelného místa na noze, vede ho Apollón a střílí ho Paris. Paridova smrt přichází až po několika dnech díky udatnému činu řeckého bojovníka Filoktéta. Jak se dočteme níže, Válková smrt těchto dvou hrdinů interpretuje trochu jinak (například Paris umírá na hradbách několik minut po svém útoku na Achillea).

Závěr knihy kopíruje nám známý příběh s trójským koněm a zrádcem Sinónem. Ničení Tróji a agrese řeckých bojovníků je popsána velmi detailně – zajetí Trójanek jako otrokyň, vyplenění města, shoení Hektorova syna z hradeb či smrt posledního Priamova syna před vlastníma očima. Aineiás prchá se synem a otcem z města a putuje do Itálie. Oproti Aeneidě, ve které jsou tyto události popsány, chybí některé části jako například hněv Aineia na Helenu či zjevení Kreúsy Aineiiovi. Zuřivé zabíjení a boje, které provází zánik Tróji, jsou v knize popsány velmi detailně a dosti věrohodně. Pokud by četlo knihu dítě mladšího věku, domnívám se, že by tento závěr mohl být přizpůsoben více jeho věkové kategorii, a popsání bojů by proto mohlo být lehce umírněno.

5.4 Bohové a hrdinové

5.4.1 Pavol Valachovič

Autor knihy Pavol Valachovič působí na Slovensku, kde také vystudoval obor dějepis a latinu na Filozofické fakultě UK v Bratislavě a roku 1974 studium dokončil na Filozofické fakultě UJEP v Brně. Specializuje se na dějiny starověku. Od roku 1996 působí jako docent pro starověké dějiny na Filozofické fakultě University Komenského v Bratislavě.¹³⁶

---

¹³⁶Pavol Valachovič [online], [cit. 2018-02-17]. Dostupné z: <https://fphil.uniba.sk/katedry-a-odborne-pracoviska/katedra-vseobecnych-dejin/clenovia-katedry/pavol-valachovic/>

5.4.2 Kniha Achilles

Kniha Pavola Valachoviče s názvem *Bohové a hrdinové* a podtitulem *Achilles*, pojednává o životě a osudu bájného hrdiny Achillea. Osudy dalších hrdinů trójské války však Valachovič už nezpracoval. Z hlediska autorovy tvorby je tato kniha jediná, která je určena dětským čtenářům. Další jeho publikace jsou odborné. Kniha je napsána slovensky, proto se do našich rukou dostává překlad od Richarda Škvařila. Celý text je členěn do 20 kapitol, každá nese krátký název. Kapitoly jsou krátké, psané jasně a nejsou nijak náročné. Jsou tedy vhodné i pro čtenáře mladšího věku.

Hlavním hrdinou knihy je samotný Achilleus, jehož příběh je nám vyprávěn. Jedná se tedy o zjednodušené převyprávění báje. Příběh Achillea je v knize vylíčen od svatby jeho rodičů. Dočteme se o jeho narození, pobytu u Cheiróna, o jeho udatnosti ve válce proti Trójanům i o naplnění hrdinova osudu. Kniha je zakončena kapitolou *Hořící Trója*, ve které je dopovězen příběh vítězů i poražených u Tróji.

Větší část knihy je zaměřena na události líčené v Íliadě, ze které Valachovič nepochybně vychází. Rozsahem informací, které jsou čtenáři v jednotlivých kapitolách podávány, se dílo rozsahem podobá Mertlíkovým *Starověkým bájím a pověstem*. O každé životní události Achillea je zde pojednáno zhruba podobné množství informací jako ve dvou Mertlíkových kapitolách *Achilleus* a *Paris a Helena*.

Jak již bylo řečeno, kapitoly nejsou pro čtenáře náročné, a proto kniha vytváří velmi příjemné čtení pro dítě či dospívajícího. Samotným dělením příběhu Achilleova života na kapitoly je čtení snazší. Dané momenty doprovází bohaté ilustrace na každé straně. Pro potřeby rychlého vylíčení příběhu hrdiny či nastínění událostí u Tróji bych neváhala ve využití této publikace.

5.5 Bářin kouzelný atlas

5.5.1 Veronika Válková

Autorkou knižní série *Kouzelný atlas putování časem* je Veronika Válková. Válková vystudovala latinu a historii na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy, oba předměty v současné době vyučuje na Gymnáziu Na Pražačce. Napsala a v nakladatelství SPN vydala několik učebnic a metodických příruček k výuce dějepisu. Používá také pseudonym Adam Andres, pod kterým publikuje knižní sérii *Wetemaa*.

Knižní série *Bárin kouzelný atlas* má na kontě již 18 knih. Hlavní hrdinka se ocitla v Pompejích, mezi husity, u Vikingů, i v Egyptě či mezi Indiány aj. Některá historická období se opakují – Bára se setkává v jedné knize s mladíkem Karlem IV. a podruhé se v minulosti vrací do doby, kde je již Karel českým králem. Ocitá se také v době Marie Terezie na faře v jižních Čechách, ale v druhé knize se přenesse přímo na dvůr císařovna letního zámku v Schönbrunnu. Nejnovější knihou, která v edici dosud vyšla, je kniha *Japonsko-Gejša a samuraj*. Autorka chystá do budoucích dvou let vydání knížek, které se budou zabývat vznikem Československa, dějinami Mezopotámie, příběhem Břetislava a Jitky a také tematikou Pražského povstání.

Veronika Válková pořádá besedy pro žáky 4., 5. a 6. tříd základních škol. Na těchto besedách s dětmi debatuje především o knize (konkrétní kniha je vybrána dopředu), historickém období, ve kterém se děj knihy odehrává, a o cestování do minulosti. Během besedy je pak soutěž, při které děti mohou vyhledávat v encyklopediích a zodpovídají otázky, za které dostávají dílky skládačky. Vyhrávají, pokud rozluští šifru, která je na skládačce.¹³⁷ Veronika Válková má rovněž velmi bohaté internetové stránky, které se zabývají jednotlivými knihami, ale také na nich publikuje různé soutěže pro čtenáře a nové informace ze života Barči a její kočky.

5.5.2 Knižní série

Hrdinkou knižní série je dvanáctiletá Bára Holečková, která se během letních prázdnin s rodiči přestěhovala do rodinného domu. V domě, který její rodiče koupili po paní Karasové, zůstala i kočka Barča, která bude mít pro Bářin příběh velký význam.¹³⁸

O Bářině dětství – stěhování, zálibách či o rodině se dočítáme v první knize celé série: *Karel IV. – únos v Paříži*¹³⁹. Bára se hned první den, co do nového domku přišla, rozhodla prozkoumat půdu. Na té našla starou truhlu, ve které byl velký atlas světa. Původně si myslela, že je to starý dějepisný atlas, ale vzhledově vypadal naprosto jinak. Ve staré knize vázané v kůži našla místo různobarevně vyznačených států a pojmenovaných oceánů zažloutlé a vybledlé mapy. V atlase se vyskytují mapy Evropy, ale je v něm i pár

---

¹³⁷ *Bářin kouzelný atlas: aneb uvěřitelná i neuvěřitelná dobrodružství v minulosti s kočkou v patách* [online], [cit. 2018-02-17]. Dostupné z: <https://www.kouzelnyatlas.com/>

¹³⁸ Dříve Bára bydlela s rodiči v bytě v Praze na Jižním Městě. Od září nastoupí na novou školu do šesté třídy, do Prahy za svými kamarádkami již dojíždět nemůže. Mezi její koníčky patří gymnastika, francouzština a hra na piano, ráda také čte.

¹³⁹ VÁLKOVÁ, Veronika. *Karel IV.: příběh českého krále: dobrodružné výpravy do minulosti*. Praha: Fragment. Dobrodružné výpravy do minulosti, 2011.

map jiných světadílů. Místo zelené barvy, která v běžném atlase vyznačuje les, je v této knize nakreslena spousta malých stromků. Na místě, kde bývá vyznačeno kolečkem město, jsou nakresleny domky, různé stavby a hradby, podle velikosti daného města či vesnice. Tam, kde by hnědě byly vyznačeny hory, Bára nachází různě velké kopečky a místo modrých moří jsou nakresleny velryby, další mořští tvorové a na vlnách plují lodě s plachtami. Na některých místech, kde není vyznačeno žádné území, nachází Bára nápis *Hic sunt leones*. Na kožené vazbě atlasu je napsáno *Atlaff historicky od... sestaweny*. Kým byl atlas sestaven nelze přečíst, protože v místě nápisu je kaňka.

Karel IV. – Příběh českého krále

První kniha, kterou začíná celá série putování malé Báry, se jmenuje podle panovníka, se kterým stráví několik dobrodružných dnů. První den, kdy se hlavní hrdinka přestěhovala do nového domu, při průzkumu půdy našla starý atlas. Ve chvíli, kdy ho chtěla zavřít, se omylem dotkla jedné z map a atlas ji poprvé přenesl do minulosti. První přenos ale nebyl do doby Karla IV., nýbrž do jakéhosi vojenského ležení na břehu moře. Kolem sebe viděla muže v halenách a v dále velké město s hradbami. Uprostřed davu byli dva hádající se muži. Z hádky zachytila jen jména – Achilleus a Agamemnón. Z rozhovoru mužů zjistila, že Achilleus má pykat kvůli věštbě, která Agamemnónovi uložila vrátit Chrýseovnu. V tu chvíli se Bára opět přenáší na půdu v horním patře nového domu. Při opětovném, tentokrát chtěném doteku atlasu, se Bára dostává na břeh moře, kde vidí loď. Teprve při třetím přenosu se dostane do doby Karla IV., v níž setrvá delší dobu.

Jelikož Bára nastupuje teprve do šesté třídy, její znalosti dějepisu jsou velmi malé. Pověštinou se dostane do událostí, u kterých dopředu neví, jak dopadnou. Neví, co ji čeká. Poté, co se vrátí zpět na půdu, si historické události zjišťuje v encyklopediích, v další literatuře a na internetu. Po prvním přenesení do řeckého ležení u Tróji si Bára zjistí, kdo je Achilleus a kdy vůbec žil. V Petiškových bájích si pak přečte, jak celý příběh dopadne. Toto zjištění bylo pro Báru nemilé a rozhodne se Achillea varovat, a tím ho i zachrání před neblahým osudem. Pomocí atlasu se snaží dostat zpět do antického Řecka. Dlouhou dobu se jí to však nedaří, dostává se do jiných historických období a krajin.

Během dalších výprav do minulosti Bára zjišťuje, že čím déle drží ruku na mapě v atlasu, tím starší dějiny navštíví. Jak se ale dostat přesně na dané místo v historii, neví. Při každém přenosu získá oblečení, které se v té dané historické epoše nosilo a mluví jazykem, který se na daném místě používá. Když Bára v minulosti něco dostane, vrátí se tato věc s ní zpátky na půdu.

Trojská válka – Poseidónův hněv

V desáté knize celé edice, která nese název *Trojská válka*, hrdinku atlas konečně přenesl na místo, kam si přála dostat se už od své první návštěvy minulosti, tedy na území, kde již desátým rokem proti sobě bojují Řekové a Trójané. Bára se poprvé ocitá v době, kdy ví, jak osudy hrdinů skončí a dává si za úkol dějiny změnit tak, aby zbytečně nebyla prolita krev antických hrdinů.

5.5.3 Bára v Tróji a prameny

Autorka knihy začíná Bářin příběh na pobřeží Malé Asie dějem, který vychází z prvního zpěvu *Íliady*. Tam vyslechne prudkou hádku dvou bojovníků - Agamemnóna a Achillea. Po vrácení do reality nechává autorka Báru přečíst Petiškovy *Staré řecké báje a pověsti*, ve kterých se hrdinka dozví důvody hádky, okolnosti války a především její výsledek. Proto se podruhé do příběhu vrací s informacemi, které vycházejí z moderního autora. Petiška však velmi dobře znal Homéra, jeho epos ale převyprávěl velmi zjednodušeně a zkráceně.

Bára si stanoví cíl, ve kterém chce pomoci Achilleovi, aby nepřišel o svého přítele Patrokla. Její pozornost se zaměří na achajského hrdinu a vůbec se nezajímá o trójskou stranu. Trójané bere jako nepřátele, jako ty, kteří se provinili, prohrají a padnou díky řecké lsti.

Podruhé, když se Bára ocitne na stejném místě, najdou ji Trójané. Uvědomuje si, že je na špatné straně a že se musí dostat k Achilleovi a varovat ho. Jenže po pár hodinách zjistí, že i na druhé válčící straně se dějí zajímavé věci, a tak se čtenář dostává do zákulisí trójských hrdinů. Zde se autorka lehce vychyluje od *Íliady*, protože Homér v prvních zpěvech popisuje události ze strany řecké. Pro čtenáře je to však velmi užitečné, jelikož mají možnost nahlédnout i na druhou stranu bojů.

Ze začátku knihy je těžké určit, do kterého dne posledních 51 dnů popisovaných v *Íliadě*, autorka hlavní hrdinku přenesla. Později zjistíme, že se Achilleus přestal účastnit bojů. Bára se tedy do řeckých dějin dostala jeden den před hádkou v řeckém táboře, v době, kdy bylo achajské vojsko ještě sužováno morem. Je to tedy téměř shodný čas jako v minulé výpravě, nyní však na špatné straně, jak se nejdříve Bára domnívá. Dívka zná osudy hrdinů prostřednictvím Petiškových bájí – jak bylo řečeno, ale ne všechny události korespondují s tím, co si doma přečetla. Bára si myslela, že válka byla sporem kvůli únosu Heleny. Od Kassandry se však hned při příchodu mimoděk dozvěděla, že Achajové chtěli být trójskými spojenci a chtěli se usadit v okolí. To jim však Trójané nedovolili. Bára

také věděla, že Achajové je označení pro Řeky a že Trója leží v Malé Asii. Začíná pochybovat o tom, že Petiška příběh popisoval správně¹⁴⁰.

Během dvou dnů, které dívka v Tróji strávila, lid obětuje bohům dary za Priamova zemřelého syna a dochází k vítězným bitvám Trójanů. Po dvou dnech Bára vypráví příběh z Petiškových bájí Hektorovi. V tu chvíli začíná váhat, na čí straně vlastně je. „Ještě předevírem to bylo úplně jednoduché, Trójané byli nepřátelé a ti správní byli Achajové. Ale stačilo se v Tróji dvakrát vyspat, a už to zdaleka tak jasné nebylo. Copak může být nepřítelem Aineiás, i když jí říká Šiško, ale nesl ji v náručí, když jim nestačila a píchala ji ostrá tráva do chodidel? Nebo Hektór, který tak statečně brání svoje město? Staříčkový Priamos? Kreúsa choulící se v Aineiově náručí jako ptáčátko?“¹⁴¹ Báru napadne, že kdyby přemluvila Achillea, aby Patroklovi nepůjčoval zbroj, vyřešily by se tím všechny problémy. Nezahynul by Patroklos, Hektór ani Achilles a Trója by nepadla. Bára tedy může pomoci oběma stranám.

Další den Bára vidí z hradeb, ze kterých obyvatelé Tróji pozorují bitvy, jak Paris couvl před Meneláem. Poté, co Parida Hektór velmi přísně pokáral, vyzval Paris svého protivníka na souboj. V této kapitole, jak lze porovnat s mým popisem děje v Íliadě, je velmi přesně dodržen celý Homérův třetí zpěv, ze kterého autorka vychází. Ve chvíli, kdy byl Paris v největším ohrožení a Meneláos ho mohl zabít, Válková popisuje, že Paris rychle nasedl na vůz a zmizel. „Obdivuhodnou rychlostí, povážíme-li, že měl stále na zádech těžký štít a z něj ještě trčelo masivní Meneláovo kopí, doběhl ke svému vozu, vyskočil na korbu a během okamžiku zmizel v oblaku prachu.“¹⁴² Homér připisuje ochranu Afrodítě, která nechala poutko jeho přílby prasknout a ve chvíli největšího Paridova nebezpečí ho vzala a z bojiště ho odnesla pryč. Válková božské zásahy vynechává. Jedinou bohyní v celé knize je její kočka Barča (viz níže).

Válková se i v dalším vypravování pevně drží eposu. Pindaros střelil šíp do Meneláovy nohy a rozpoutala se bitva. V té již Trójané nevyhrávají, jsou silně zatlačováni Achajci. Hektór se vrátí na hradby se zprávou, aby Hekabé v chrámu bohyně Athény obětovala nejkrásnější roucho a slíbila jí dvanáct jalovic, aby jim bohyně dopřála vítězství. Mezitím Diomédés, druh Odyssea, s vervou zabíjí trójské protivníky. V eposu jsme se těmito

---

¹⁴⁰ Podrobnosti o válečných událostech v Malé Asii jsou popsány v kapitole 3.1.1.

¹⁴¹ VÁLKOVÁ, V. *Trojská válka*. Praha: Grada. Kouzelný atlas putování časem. 2014, s. 59.

¹⁴² VÁLKOVÁ, V. *Trojská válka*. 2014, s. 74.

událostmi dostali až do šestého zpěvu, příběh v knize přesně koresponduje s jeho dějem (viz níže).

Další den probíhá příměří kvůli pohřbu padlých a poté se bitva začne nanovo. V noci se trójské vojsko rozhodne přespat před hradbami města. Této příležitosti může autorka využít – Bára donese večeri do ležení mimo hradby a v noci prchá na stranu Achajů a přes pláž vnikne do řeckého tábora. Hlavní hrdinka se ocitá na druhé straně s cílem varovat Achillea. Poté, co předá Achilleovi i Patroklovi zprávy, dozvídá se o napadení trójského tábora a zabití několika Thráků rukou Achajů. Tyto události popisuje Homér v osmém, desátém a jedenáctém zpěvu. Dvanáctý zpěv – tedy Patroklovu rozmluvu s Nestorem a poté ošetření Eurypyly – autorka také striktně dodržuje.

I přes varování Achillea i Patrokla, hrdinové Báru nevyslyší a Patroklos ve zbroji svého přítele vyráží vstříc Trójanům. V boji padá rukou Hektora. Tyto události nás přenesly až do šestnáctého zpěvu. Bára je Achilleem uvězněna, chce ji obětovat bohům, protože v jeho očích přivolala Patroklovu smrt. Achilleus s dívkou zachází ošklivě, chová se k ní jako k otrokyni. Letnými zmínkami se děj přesouvá až do dvacátého druhého zpěvu, který je znám právě smrtí Hektora rukou Achillea. Hektorovo tělo je dovezeno do tábora, kde ho Achilleus nechá ležet v prachu. Jako do děje Homérovy Íliady zasahují bohové, i Válková musela trochu do událostí zasáhnout, aby se osud Báry obrátil k lepšímu. Když se Achilleus vrátil s mrtvým Hektorovým tělem a připomněl Báře, že již zítra ji daruje bohům jako oběť, objevila se před ním krásná žena. Achilleus si pochopitelně myslel, že je to bohyně. Pečlivý čtenář knih kouzelného atlasu ovšem v této postavě okamžitě vidí kouzelnou kočku Barču, která se snaží chránit Báru v nebezpečných situacích, které by ji mohly ublížit. Achilleus ze strachu před bohyní zajatkyní uvolní a zavrhne myšlenku na její obětování. Bohyně pak Báře ukáže, jak pečovat o mrtvé tělo Hektora. Místo Afrodity a Apollóna, kteří ve dvacátém čtvrtém zpěvu chrání Hektorovo tělo, je u Válkové jeho ošetřovatelkou právě malá Bára. Následuje poslední rozloučení s Patroklem – podle Homéra v předposledním zpěvu. Několik dalších dnů, i přesto, že Bára byla již svobodným hostem achajského tábora, zůstala v ležení a po večerech pečovala o Hektorovo tělo, které Achilleus každodenně vláčel za vozem. Autorka Báru nechala v táboře, aby čtenář získal autentický zážitek z příjezdu krále Priama a tuto velmi dojemnou scénu zažil nikoli skrze vyprávění, ale přímo z pohledu hlavní hrdinky. Oba hrdinové, staříčký Priamos i statný Achilleus, ukázali nejenom v eposu, ale i v Bářině příběhu silné gesto, které tvoří závěr celého eposu – Achilleus pláče společně s Priamem, každý nad svým nešťastným osudem a vzpomínkami. Bára je přítomna tomuto setkání a

při vydání mrtvého těla otci se společně s trójským vozem vrací zpět. Děj knihy si odporuje s posledním zpěvem v eposu (k porovnání s kapitolou 5.2.1 - Zpěv XXIII. a XXIV), jelikož Priamos odchází po večeři s Achilleem, neutíká až v noci na popud Herma. Po návratu do Tróji je podle dohody na jedenáct dnů zastaven boj, aby tělo mohlo být patřičně pochováno.

Poslední tři kapitoly jsou, jako u mnoha knih, vrcholem celého díla, a děj proto ubíhá velmi rychle. Tyto události již v Íliadě popsány nejsou, ale Válková se vrací k některým faktům, které do předchozích kapitol nebyly zahrnuty a z Íliady vychází. Jedenáct dní určených pro oplakávání hrdiny Bára zažívá ve společnosti Trójanů. Po návratu jsou na ni členové královské rodiny pyšní, že byla odvážná, jela vyřídít tajné posláni k nepříteli a dokázala se vrátit živá. Považují totiž dívku za posla bohů. Aineiovi Bára vypráví, jak se Patroklos vydal do boje a on jí naopak vypráví, jak došlo k Patroklově smrti. V té popisuje Patroklovu nepadnoucí zbroj a tři rány, kvůli kterým zemřel (tak, jak je popsáno v kapitole 5.2.1 - Zpěv XV. a XVI.). Dívka se dozví, že Hektór se nezachoval úplně čestně, společně s Aineiem to omlouvá tím, že mu „Árés zatemnil mozek“.¹⁴³ Z této promluvy se Bára také dozví, že zemřel Polydóros, Priamův syn a Bářin kamarád.

Po několika dnech bojů se dostáváme rovněž k událostem popsaným v básni *Achilleis*. Paris se objevuje na hradbách a čelí výtkám především z úst Heleny. Aby dokázal své ženě, že není zbabělec, vzal si luk a šíp a vystřelil po Achilleovi. Šíp zasáhl hrdinu do zadní části kotníku, která nebyla chráněna. Tím skončil život slavného Achillea. Vzápětí na hradby vystřelil šíp jeden z Myrmidonů. Zemřel i Paris.

Následujícími událostmi se dostáváme až do děje Vergiliovy knihy *Aeneis*, která je popsána také v kapitole 5.2.2. Té se ale Válková už nedrží striktně a popisuje především historicky doložené události, které jsou vyloženy výše v kapitole 3.2. Autorka románového vyprávění se skrze hlavní hrdinku věnuje poměrně dlouhou dobu prasklině ve zdi. Zní to možná banálně, každopádně pro závěr knihy to má velký význam. Poté, co Bára díky své prozíravosti ochrání malého Askania před otřesy, které mají za důsledek zhroucení hradeb, dochází jí, jak to s Trójou doopravdy bylo¹⁴⁴. Trójané okamžitě

---

¹⁴³ VÁLKOVÁ, V. *Trojská válka*. 2014, s. 137.

¹⁴⁴ Po návratu domů si Bára do deníčku zapisuje: „Žádný trojský kůň nebyl, to se spletlo, protože Tróju pobořilo zemětřesení a Řekové si mysleli, že zemětřesení dělá bůh moří Poseidón, protože při tom často je tsunami a protože Poseidón taky stvořil koně a někdy se jako kůň objevoval. Tak to všechno spletli potom dohromady a udělali z toho, že ty hradby pobořili kvůli koni ale ve skutečnosti ne. Protože Trójané nebyli

napadne, že tohoto zemětřesení využijí Achajové k útoku a chystají se do zbraně. Škody ve městě jsou velké a město navíc ještě začne hořet. Obyvatelé nestíhají hasit a bránit a do města pronikají Řekové. Priamos nařídí Aineiovi, aby odešel z města a zachránil svou rodinu. Společně s nimi odchází i Bára. Aineiás jde jinou cestou, Bára pokračuje s chlapcem a Kreúsou. Na tu se zřítí jeden z domů a Kreúsa zpod trosek nařizuje dívce, aby Askania vyvedla z města. Sama zůstává a na cestu dává Báře náramek pro manžela. Obě děti se dostaly z města a došly až k nádrži, u které dívčin příběh nedávno začal.

Děj se tady nedrží Aeneidy a autorka nemluví o trójském koni, zvědovi či řecké Isti. Velmi věrohodně ale popsala hořící Tróju, cestu Báry ven z města i události, které se během toho děly. Báře, která již dřív díky atlasu žila krátkou dobu v Pompejích a tam předčítala panu Lolliovi báseň o Aineiovi, došlo, že Kreúsa se už nevrátí a že náramek byl poslední věcí, co po ní mohlo Aineiovi zůstat.

Najednou se objeví Zelenooká¹⁴⁵, aby Báru přenesla zpět. Současně se také stává zprostředkovatelem věštby Aienova osudu. Aineiás věnuje Báře bronzovou puklici ze své zbroje. Pak už Zelenooká vede dívku do lesa a zpět domů, a cestou, podobně jako jí popsala činy Odyssea už dříve v achajském táboře, jí vysvětlila, že za válku nemohou jen Achajové. Ti útočí kvůli Dóřům, kteří je vytlačují z území, a tak se snaží najít nový domov. „Někdy je nemožné na někoho ukázat prstem a prohlásit: ten za to může, řekla Zelenooká, jako by jí četla myšlenky. I když by pak svět byl jednodušší.“¹⁴⁶

Bára zpět ve své realitě přemítá nad událostmi, které prožila. V knihovně po „babi dejvické“ si našla různé publikace, které o Tróji pojednávají a dočetla se i o objeviteli Tróji, Heinrichu Schliemannovi. Do svého cestovního deníčku zakreslila všechny důležité zážitky, zjistila si osudy hrdinů, se kterými se potkala a přečetla celou Íliadu. Důležité je, že její cesta rozhodně nebyla zbytečná.

5.5.4 Kniha v rukou dětského čtenáře

Veronika Válková ve své knižní sérii využila okamžiky dějin k sepsání příběhu pro dětské čtenáře. Náměty knih jsou široké a je v nich zahrnuta celá historie – od antických a starověkých dějin, přes české dějiny až po celosvětové dějiny 20. století. Ve svých knihách dává prostor nejen dětské fantazii a dobrodružstvím, které dítě zažívá, ale navíc

---

blbci a nezbořili by si hradby kvůli dřevěnému koni protože by spíš rozebrali toho koně.“ VÁLKOVÁ, V. *Trojská válka*. 2014, s. 163-164.

¹⁴⁵ Válková v knize používá přízviska inspirovaná Homérem.

¹⁴⁶ VÁLKOVÁ, V. *Trojská válka*. 2014, s. 160.

mu nabízí historii atraktivním způsobem. Čtenář tak může pochopit některé dějinné události a historické souvislosti, navíc ho může téma nadchnout a stát se tak jeho zájmem.

Válková velmi šikovně čtenáři nabízí další literaturu, ve které si může přečíst zbytek příběhu či osudy hrdinů (v knize Trojská válka to jsou Petiškovy báje, různé encyklopedie či dokonce Homérova Ílias, v jiných knihách to jsou například učebnice dějepisu). Do děje zasahují i různé vedlejší vlivy, které pomáhají nastínit dobu či místo, kde se děj odehrává. V naší knize na pobřeží Malé Asie je to zemětřesení¹⁴⁷, jemné záchvěvy, které Bára během několika dnů pobytu zde zažívá a ze kterých má obavy, protože zná jejich příčinu. Dále to jsou bohové. Ač Válková vůbec v knize nedává prostor pro božské zásahy (Paridův šíp vedený Apollónem nebo Afrodítino odnesení Parida z bojů ve chvíli jeho největšího ohrožení je zcela vynecháno), ukazuje čtenáři, jak byl tehdejší lid ovlivněn božstvem a jak tato víra zasahovala do jejich životů. Zemětřesení tedy nebylo rozpoznáno jako pohyby zemské kúry, nýbrž bylo vnímáno jako hněv Poseidóna, přízeň bohů pak byla vyprošována skrze obětní dary. Bára ale ví, že vše má nějaký reálný důvod, a Válková ukazuje dětskému čtenáři jak část mytologickou, tak část reálnou. „Při zemětřesení je to venku bezpečnější, řekla Bára... S tebou o Askania nemusím mít strach. To Melanippé a Eurydamé se daly do pláče a do vzývání bohů. Vzývat bohy je na místě, milá sestro, ozval se za Bárrou Hektór. Zdá se, že oběť býků Poseidóna neuspokojila. Vybereme mu dvanáct nejlepších hřebečků, kteří ještě nepoznali ohlávku.“¹⁴⁸ Tento pohled na antický svět je autorkou popsán i ve chvíli, kdy se v táboře Achilleus k dvanáctileté Báře chová hrubě – něco takového je pro dnešního čtenáře neobvyklé.

Text je rozdělen na celkem krátké kapitoly, ve kterých se objevují ilustrace. V textu autorka používá i některá cizí slova, ta jsou vždy zvýrazněna kurzívou a opisem ve větě i vysvětlena. „Na pravém břehu řeky se zvedala vyvýšenina, na jedné straně zakončená téměř kolmou skálou, a na ní trůnilo hrdé město obklopené *impozantními*, tedy úctu budícími hradbami.“¹⁴⁹ Autorka do textu zařazuje také řecká slova, kterými opět historii dodává charakteristické prvky. „Už jsem vymyslel, jak ti budeme říkat, oznámil jí Aineiás... Nejdřív mě napadlo třeba Anónýmé nebo Agnósté, ale myslím, že mnohem

---

¹⁴⁷ Lze porovnat s kapitolou 3 – zemětřesení bylo v této části země běžné a už dříve způsobilo velké škody ve městě, bylo důvodem zániku vrstvy Tróji VI.

¹⁴⁸ VÁLKOVÁ, V. *Trojská válka*. 2014, s. 67.

¹⁴⁹ VÁLKOVÁ, V. *Trojská válka*. 2014, s. 23.

přiléhavější bude Kóné.¹⁵⁰ Bára tedy dostává jméno Šiška. Zajímavý je i prepis řeckých a latinských jmen. Válková používá prepisy řecké (vyskytujeme se v té době). Bára už v Římě ale byla, a když si vzpomíná na dlouhou báseň o Aeneovi, který prchal z hořící Tróji, uvědomí si souvislosti. „A Báře se na chvíli zastavilo srdce. VŽDYŤ AENEAS JE AINEIÁS! Akorát Aeneas je to latinsky.“¹⁵¹

V předchozí podkapitole 5.5.3 jsem ukázala, že většina knihy, až do pohřbu Hektora, vychází přesně z Homérovy *Íliady*. Vynechány jsou pouze části zpěvů, ve kterých se do děje zapojují bohové či místa, kde jsou rozsáhlé popisy bitvy či zbroje. Ani samotnou zbroj ale Válková nevynechala, a tak, nejčastěji z úst čtyřletého Askania, syna Aineia, slyšíme popisy zbroje a chocholů. „Vidiš? Táhle je táta! Táhle na tom voze! Ten s tím modrobílým chocholem.“¹⁵²

Čtenáře by ale mohl zaujmout i pohyb Báry mezi dvěma tábory. Při první návštěvě minulosti se Bára přenesla do achajského ležení, při druhé návštěvě k hradbám Tróji. Od Trójanů ale prchá, aby varovala před neblahým osudem Achillea. Samozřejmě to není jen shoda náhod. Autorka Báru přesouvá na ta místa, která jsou v *Íliadě* popisována, tedy k důležitým událostem a jednotlivé zpěvy Bára vidí autenticky, tak jak je to popsáno v eposu a v dalších pramenech, ze kterých čerpá. Do achajského tábora se přesouvá, aby viděla rozhodnutí Achillea, rozhovor Priama i návrat Myrmidonů do bojů a aby čtenář cítil napětí a zvraty, ke kterým dochází. Prchá z hořící Tróji, aby mohla být čtenáři popsána samotná událost i blíže nastíněná stavba města.

Již zmiňovaný Achilleův souhlas s účastí Patrokla v bojích nám ukazuje ještě jednu, možná nejdůležitější, součást díla – Bára na osudu a dějinách nedokáže nic změnit. Celé dny, ať doma na půdě či v hradbách Tróji se snažila dostat k Achilleovi, varovat ho, a tím zvrátit smrt mnoha mužů. Ve chvíli, kdy tato situace nastala, však stála vedle obou hrdinů a jen nevěřícně a nešťastně hleděla, jak Achilleus „opět“ koná špatné rozhodnutí. „Bára pochopila, že Patroklos do boje půjde, že není v její moci s tím cokoli udělat.“¹⁵³

Aby se docelil celý příběh a bylo dosaženo i vzdělávacích cílů, Válková občas hlavní hrdinku Báru staví do situací, které jsou pro dvanáctileté děvče někdy až příliš náročné.

---

¹⁵⁰ VÁLKOVÁ, V. *Trojská válka*. 2014, s. 36.

¹⁵¹ VÁLKOVÁ, V. *Trojská válka*. 2014, s. 31.

¹⁵² VÁLKOVÁ, V. *Trojská válka*. 2014, s. 47.

¹⁵³ VÁLKOVÁ, V. *Trojská válka*. 2014, s. 109.

Opravdu s obdivem bychom hleděli na dítě, které je schopné přečíst v tomto věku celou Íliadu či používat takové množství cizích slov, jakých je v textu použito.¹⁵⁴ I její role v achajském táboře, kde pečuje o Hektorovo mrtvé tělo, je lehce nadsazená a pro dítě náročná. Pro potřeby kontextu a autorčiny záměry to ale bylo nezbytné použít a Válkové tuto věc nemůžeme vytýkat.

Zajímavá je i stavba děje u *Trojské války*. Většina literatury pro děti a mládež je koncipována tak, že dobro zvítězí nad zlem. Jak je tomu konkrétně v tomto díle? V příběhu zemřou všichni velcí hrdinové, které Bára znala a které se i snažila ochránit. Hrdinové umírají postupně, počínaje Patroklem, po jehož smrti Bára již dopředu věděla, co se stane. Dívka všemu musí čelit, v závěru se ještě navíc vyrovnat i se smrtí svého kamaráda Polydóra. Nakonec padla i Trója a skoro všichni obyvatelé města zemřeli. Válková nemohla do děje napasovat „happy-end“, jelikož se striktně držela eposu. Tak se z díla stává velice zajímavá a nestandardně napsaná kniha.

Bára je ještě dítě a nedokáže pochopit, proč se vše stalo. Paradoxně je postavena do pozice zachránkyně Askania, který měl válku přežít. Zelenooká (tedy kouzelná kočka Barča) říká, že zachránila tři životy – díky záchraně Askania zůstal smysl života i Aineiiovi a Anchísovi. Chvilé, kdy se Bára a Aineiás loučí, je velmi dojemnou částí. Dívka se ptá Zelenooké, proč muselo tolik lidí zemřít. „Protože je to válka, a ve válce lidé umírají.“¹⁵⁵

5.6 Charakteristika vybraných postav

Pro lepší vykreslení dříve probíraných děl pro děti a mládež jsem vybrala čtyři postavy, na kterých bych ráda ukázala odlišnost přístupu autorů k jejich vlastnostem a osudům. Než s popisem začnu, ráda bych zde citovala část úvodu ke knize Ílias, která mě zaujala, jelikož v ní Otmar Vaňorný zformuloval pár myšlenek o vlastnostech postav v eposu. „Připomínám čtenářům, kteří se takovými otázkami nezabývají, že nesmíme osoby a jejich skutky posuzovat, jako by skutečně byly bývaly takové, jakými je básník vylíčil. Nejsou to osoby historické, nýbrž poetické. Historik hledá vyzkoumat povahu osob, doby, okolností atd., a z ní pak vysvětluje jejich činy. U básníka to bývá naopak. (...) Aby provedl svůj básnický plán, básník sám upravuje řeči, skutky, ano i povahy osob své básně

---

¹⁵⁴ Často tato slova nevycházejí z úst Báry, ale od Válkové. Bára tato slovní spojení vkládá do úst jiných lidí (např. oblíbenou větou „Jak by řekla babi jizerská“ apod.). Tímto způsobem Válková mírní její „učinnost“ a „předčasnou dospělost“ a zároveň kultivuje dětskou mysl čtenářů.

¹⁵⁵ VÁLKOVÁ, V. *Trojská válka*. 2014, s. 160.

dle své poetické idey. Nesmíme tedy měřit osoby tyto hodnotami etickými – např. horšit se nad špatným charakterem té oné osoby, neb vychvalovat charakter jiné – nýbrž mít na paměti, že všechny řeči, skutky, ano i povahy osob jsou dílem básníkovým, tj. že básník sám takové vytvořil, protože jich k účelům své básně potřeboval.¹⁵⁶ Těchto pár vět dle mého platí nejen pro básnická díla, ale také pro postavy v dětských publikacích, o kterých bude v následujících podkapitolách pojednáváno.

5.6.1 Achilleus

Achilleus je synem Thetidy, dcery Néreevy, a Pélea, krále Myrmidonů. Po narození ho matka ponořovala do řeky Styx, aby se stal nezranitelným, při tom ho ale držela za patu, která zůstala zranitelná. Vychován byl kentauřem Cheirónem.¹⁵⁷ Homér Achillea vylíčil jako muže dvou tváří. Na jedné straně vidíme statečného a udatného hrdinu, který má úctu svého okolí, na straně druhé ale pozorujeme jeho tvrdohlavost, krutost a mstu, jež ovlivňují jeho úsudek. Celou Íliadou prostupuje urážka, která mu byla způsobena sporem s Agamemnónem, hněv na svého vůdce pak má vliv na hrdinova další rozhodnutí.

Již v předešlém pojednání o knize Válkové jsem se snažila naznačit Bářin lehce naivní přístup k nejznámějšímu hrdinovi trójské války. Bára vycházela z příběhu psaného v Petiškovi, kde Achilleovi zemře nejlepší přítel a on kvůli tomu truchlí. Navíc je ukřivděn Agamemnónem. To vše Báru vedlo k závěru, že Achilleus je nešťastný, má těžký život a že je třeba mu pomoci.

Zajímavá je změna názoru hlavní hrdinky ve chvíli, kdy se s Achilleem setkala osobně. Zmizely jí iluze o dobré povaze hrdiny, protože on se tak vůbec nechoval. Už z jejich prvního setkání, kdy ji hrubě popadnul na břehu moře a považoval ji za slídilku, byla Bára velmi vystrašená. I přesto, že do tábora šla s dobrým úmyslem, byl na ni hrdina zlý. Lze mu to vyčítat? Válková ukazuje na jeho postavě udatnost, zhrzenost a smutek, a tyto tři věci zapříčiňují celé jeho jednání. Dívce hrdina přisuzuje přivolání smrti svého přítele a chce ji za to obětovat. To samozřejmě dvanáctileté dítě není schopné pochopit – jeho úmysly byly dobré, následky však úplně opačné. Až objevení Zelenooké změnilo jeho chování vůči Báře. Ani přístup Achillea k mrtvole Hektora na hrdinu nevrhá dobré světlo. Válková neklade Achilleovi pouze špatné vlastnosti. Ukazuje i jeho starost o raněného

---

¹⁵⁶ VAŇORNÝ, Otmar. Úvod in: HOMÉROS. *Ílias*. 1999, s. 17.

¹⁵⁷ Srov.: SIGEL, D.; LEY, A.; BLECKMANN, B. "Achilles", in: *Brill's New Pauly*, Consulted online on 15 March 2018.

Machaóna nebo smutek, když přišel o Bríseovnu, či když zjistil, že sňatek s Ífigenií byla jenom lest. Když půjčoval zbroj Patroklovi, viděla Bára, jak velký měl strach, že o přítele přijde. „Strašně se bál o přítele. Jenom na okamžik, na malou chvíličku, víc by sám sobě nikdy nepřiznal, ale Bára ten záblesk děsu z toho, že by mohl o Patrokla přijít, v očích barvy mořské hladiny zahlédla.“¹⁵⁸ Samozřejmě tíhu osudu ukazuje i obrovský smutek ze smrti Patrokla a promluva s Priamem. V té si uvědomuje, co ho čeká a nemine.

Valachovič popisuje postavu hrdiny podobně. Rozdílnost mezi knihami rezonuje nejvíce v jejich odlišném podání. Valachovičova kniha se celá týká života hrdiny, autor mluví o jeho mládí, udatnosti a touze jít do boje. Z hlediska obsahu Valachovič nevynechává žádný podstatný moment, ba popisuje mnohem více z života hrdiny. V textu ukazuje také blízký vztah k matce, která je mu nápomocna ve chvílích, kdy potřebuje pomoci (po urážce vůdcem výpravy či po smrti Patrokla). Achilleus v příběhu apeluje na přítele, aby se hned po prvotním útoku vrátil, nechtěl o něj přijít. Po smrti přítele mu matka Thetis řekla, že jestli se pomstí Hektorovi, bude následovat i smrt jeho. Tento osud Achilleus pokorně přijal a svého dřívějšího jednání litoval. „Vzpomínal na svého přítele, na dobrodružství, jež spolu prožili. Nesplní slib, že přivede syna k otci zpátky do rodného města. Vyčítal si svou umíněnost a zbytečný spor s Agamemnónem.“¹⁵⁹ Není opomenuta ani hrdinova udatnost a statečnost, se kterou se vrhl proti Trójanům, aby pomstil smrt Patrokla. Hlavní hrdina je v knize pečlivě vykreslen. Dokonce i statný Hektór má ze svého protivníka strach ve chvíli, kdy stojí proti němu tváří v tvář a chystají se na souboj. Naopak ani pomsta na Hektorovi není to, co duši hrdiny zacelí. „Duši mu stále trýznil neklid. Tohle je to, co očekával? Toto ho má uspokojit? Zabil Hektora, ale Patroklovi život nevrátil.“¹⁶⁰

V Grešlově pojetí není hrdina vykreslen do takových detailů, ale mnoho jeho vlastností koresponduje s výše uvedenými. Grešl navíc uvádí, že Achilleus umí hrát na kitharu a zpívat. Ztrátu Bríseovny nevšedně přirovnal k Meneláově ztrátě Heleny, když ji Paris unesl z Tróji. Jeho smutek, jak z hádky s velitelem výpravy, tak kvůli smrti přítele je v knize silně patrný. „Nyní však, když jste mi Patrokla zabili, neušetřím nikoho, ani tebe!“¹⁶¹

---

¹⁵⁸ VÁLKOVÁ, V. *Trojská válka*. 2014, s. 108.

¹⁵⁹ VALACHOVIČ, Pavol. *Bohové a hrdinové: ACHILLES*. Přel. R. Škvařil. Praha: Gemini. 1994, s. 25.

¹⁶⁰ VALACHOVIČ, P. *ACHILLES*. 1994, s. 33.

¹⁶¹ GREŠL, F. *Deset let před Trojou*. 1894, s. 71.

5.6.2 Patroklos

Patroklos je synem Menoitia z Opuntu, jméno jeho matky se v Homérově eposu nevyskytuje. Jako mladý zabil při hře v kostky z hněvu svého spoluhráče a utekl do Fthie, kde ho Péleus dává jako společníka Achilleovi. Ve většině publikací je titulován jako nejlepší přítel Achillea.¹⁶² V Íliadě je Patroklos popisován také jako nejlepší a především jediný přítel slavného hrdiny. Celou dobu je Patroklos poslušen rozkazů vydaných Achillem, protože se bojí jeho prudké povahy. Teprve při velkém útoku Trójanů na řecké lodě se snaží (také na popud Nestora) změnit názor přítele a přemluvit ho k účasti na bojích. Patroklos byl ke všem vlídný, měl každého rád a byl považován za rozumného a statečného. Velkou část eposu není Patroklos popisován nijak výjimečně, vypadá jako vedlejší méně důležitá postava. Po jeho smrti ale vidíme obrovský smutek nejen Achilleův, ale celého řeckého vojska a mladé Bríseovny.

U Valachoviče i Válkové je postava Patrokla vedlejší. Samozřejmě je svými činy a osudem postavou ústřední, ale jeho vlastnosti příliš na povrch nevystupují. U Valachoviče se postava Patrokla objevuje v podstatě minimálně, jeho vliv na všechny ostatní je však velký. V textu cítíme, že Patroklovi záleží na osudech vojáků, že úplně nesouhlasí s rozhodnutím Achillea a že je statečný. Tato vlastnost se projevuje v jeho odhodlání vést Myrmidony do boje a odstrašit Trójanů. Při útoku na vojsko se nechá strhnout a přes všechna varování se vrhá do útoku, který mu přinese smrt.

Válková také postavu Patrokla nerozebírá příliš detailně. Jednak Bára většinu času tráví v Tróji a nikoli v táboře, u Řeků zastihne Patrokla jen na krátké okamžiky. Přeci jen i v pár momentech, které dívka s hrdinou stráví, dokázala autorka dobře vykreslit povahu reka. „Nebyl zdaleka tak výrazně hezký jako Achilleus, ani šířkou ramen se s ním nemohl měřit, ale na rozdíl od Achillea se s ním Bára cítila... v bezpečí.“¹⁶³ Touto jednou větou dokážeme odušit postoj Bary – Patroklos byl klidnější, mírumilovnější než jeho přítel, a tato rozdílnost je v knize dobře popsána. I Hektór o něm řekl, že je čestným mužem. Patroklos věděl, že je Achilleus tvrdohlavý a s jeho rozhodnutím o nevstupování do bojů nesouhlasil ochotně. Snažil se pohlížet na každou věc z obou stran – nevidět jen špatné věci, jak to měl často ve zvyku Achilleus, ale hledat i ty dobré. Bára raději trávila čas

---

¹⁶² Srov.: STENGER, J.; AMELING, W.; HEIMGARTNER, M. "Patroclus", in: *Brill's New Pauly*. Consulted online on 15 March 2018.

¹⁶³ VÁLKOVÁ, V. *Trojská válka*. 2014, s. 96.

s ním než s jeho vznětlivým přítelem. Patroklos byl dobrosrdečný, každému by nejraději pomohl, a umírání vojáků nesl těžce. „Máš místo srdce kámen, Achillee, řekl smutně Patroklos a pak se na zádi rozhostilo ticho. Mlčky sledovali boj a Patroklovi po tvářích stékaly slzy, když viděl, jak Achájové umírají pod hroty trójských kopí.“ Jak Achilleus, tak i Patroklos věděli, že jejich osud je zpečetěn, a oba se ho rozhodli s hrdostí nést. „Přejí-li si bohové mou smrt, neuniknu jí.“¹⁶⁴

U Grešla je postava Patrokla popisována opět minimálně. V příběhu však cítíme, jak moc byl Patroklos nešťastný z umírání řeckých vojáků. V této knize jsou oproti jiným podrobně popsány závody, které nechal Achilleus uspořádat po smrti Patrokla.

5.6.3 Hektór

Hektor je synem trójského krále Priama a královny Hekaby, manželem Andromachy a otcem Astyanakta. Je považován za nejsilnějšího bojovníka ze všech Priamových synů.¹⁶⁵ V eposu se můžeme dočíst o Hektorově velké zbožnosti při častém obětování bohům. Je popisován jako milý, laskavý a milující muž. Miloval nejen svou ženu a syna, ale také celé město, které do konce svého života s vervou bránil. V některých chvílích je horlivý a nespravedlivý, celkově však v Íliadě vystupuje jako nejsympatičtější a nejcharakternější postava ze všech.

Hektór je postavou z trójské strany bojovníků, a proto se do díla Valachoviče dostává jen ve chvíli střetu s Patroklem a při své vlastní smrti. Samozřejmě není vykreslen nijak dobře, je to vůdce vojska, který chce zničit achajské tábory.

Oproti tomu Válková opět s bravurou dokázala popsat tuto postavu z obou stran. Bára nejdříve Hektora nemá ráda – považuje ho za strůjce neštěstí Patrokla i Achillea. Ve chvíli, kdy poznává i trójskou stranu, ale mění názor. Toto bylo také popsáno v dřívějších kapitolách. Hektór, podobně jako u Homéra, je nejoblíbenějším synem krále Priama a nejudatnějším hrdinou Tróji. Válková do příběhu zahrnuje i velkou lásku, která byla mezi ním a Andromaché. Podobně jako ve zpěvu VI popisuje jednu z nejemotivnějších scén celé Íliady, tedy rozhovor manželů před Hektorovým odchodem do boje. V bojích je Hektór silný a udatný, nikdo kromě Achillea se mu nemůže rovnat. A právě ten mu bude zhoubou. Bára neviděla boje, při kterých zemřel Patroklos a následně Hektór, protože

---

¹⁶⁴ VÁLKOVÁ, V. *Trojská válka*. 2014, s. 104.

¹⁶⁵ Srov.: NÜNLIST, R. "Hector", in: *Brill's New Pauly*. Consulted online on 15 March 2018.

byla v achajském ležení. Až ke konci příběhu, poté co se vrací zpět do Tróji, se dozvídá, že Hektór zaútočil na Patrokla, když byl neozbrojen a zraněn. Tento čin byl pro ni i obyvatele města nepochopitelný. I přesto vzpomínky na Hektora zůstaly dobré a lze ho vnímat jako čestného, udatného bojovníka, který miloval své město a rodinu. Jak velmi důležitou postavou byl Hektór lze vidět na truchlení ve městě.

V Grešlově vyprávění je Hektór velmi výraznou ústřední postavou. Grešlova kniha se ze začátku orientuje na Trójany (do chvíle než Patroklos vstoupí do bojů). V tomto centru dění je na Hektora nahlíženo jako na velmi statečného vojáka, který miluje svou rodinu. I přes starší češtinu, kterou Grešl píše, je opět promluva s Andromachou a loučení s malým synkem stejně dojemným okamžikem, jako ho popisoval Homér. Hektorovo zabití Patrokla Válková přisuzuje zatemnění mysli, Grešl to popisuje opačně. Smrt Patrokla je Hektorem viděna jako odplata za útrapy, které Trója kvůli Řekům má a za to, že si troufl dát se s ním do boje. Zda bylo toto jednání oprávněné, nechávám na posouzení čtenáře. „Tu máš, Patrokle, osopil se na Hektora, za to že jsi chtěl město naše obrátiti v prach a popel, a ženy nám odvésti do zajetí. Zde lež nyní na vavřínech své slávy, která tě tak omámila, že jsi i na Hektora se odvážil.“¹⁶⁶ Následná Hektorova smrt i v této knize přinesla Trójánům velký smutek, zvláště pak Andromaše.

5.6.4 Paris

Paris je bratrem Hektora, tedy také synem královského páru Priama a Hekaby. Je označován jako únosce Heleny.¹⁶⁷ V Íliadě je popisován jako strůjce války a pohled na něj je opět zabarvován tímto činem. Trójané ho kvůli únosu Heleny neměli rádi a tuto nenávisť projevovali i veřejně. Paris byl udatný bojovník, ale do bojů se příliš nehrnul, což na něj vrhalo špatné světlo. Jeho bratr Hektór si jeho neúčast v bojích vykládal jako zbabělost. V šestém zpěvu se ale dočteme Paridovo zdůvodnění své neúčasti – není účasten kvůli žalu, protože zapříčinil válku, a zavírá se raději do komnat. Spolu s Agamemnónem je v eposu popisován spíše jako negativní postava, která svému postavení nepřilepšila ani zamítnutím Anténorova návrhu k ukončení války. Ani jeho vztah s Helenou není dobrý.

---

¹⁶⁶ GREŠL, F. *Deset let před Trojou*. Praha. 1894, s. 61.

¹⁶⁷ Srov.: STOEVEsandt, M.; Benz, L. “Paris”, in: *Brill's New Pauly*. Consulted online on 15 March 2018.

Je dobré si ve spojitosti s Paridem popsat i Homérovo pojetí postavy Heleny. Bez ní nelze dobře pochopit názor na postavu Parida. V eposu najdeme dvě verze příchodu Heleny do Tróji – jedna je dobrovolná (lze doložit na Helenině litování svého činu, kdy s poklady utekla za Paridem), druhá nedobrovolná, ve které byla Paridem unesena (Nestor tímto aktem vysvětluje příčinu celé války). Helena z lásky k Paridovi brzy vystřízlivěla, hlavně díky okolím, které ji obviňovalo a nepřijalo ji ve městě dobře. Později se jí Paris zprotivil (ve třetím zpěvu přeje Paridovi raději smrt v boji s Meneláem).

V dětské literatuře je Paris zajímavou postavou v příběhu o trójské válce. V Petiškových bájích, ale i u Grešla, se dočteme o jeho životě v mládí a o chybách, kterých se nevědomky dopustil. Známe jeho osud a považujeme ho za viníka. Přitom v samotném ději desátého roku bojů nemá skoro žádný význam. Jediný jeho slavný a známý čin je zabití Achillea šípem a ani toto vlastně nepřisuzujeme jemu, protože víme, že střela měla být vedena Apollónovou rukou. Valachovič se zmiňuje pouze o této události a dále o tom, že kvůli jedem napuštěnému šípu Filoktéta umírá na svahu hor ve velkých bolestech.

V Grešlově knize je zmínka o Paridovi opět pomálu, ale jsme schopni z nich pochopit názor autora na tohoto hrdinu. Je zajímavé sledovat především vztah mezi Paridem a Hektorem. Hektór je na svého bratra velmi přísný a nepromine mu jedinou účast na bojích proti Řekům a plísňuje ho za jakékoli polevení. Paris naopak svého bratra obdivuje a snaží se odčinit vinu, kterou nese na postupné zkáze města. „Vím dobře, Hektore, že zaviniil jsem nynější strasti vaše. Trápí mne to velice, a proto raději doma dlím. Nyní však, když jsi přišel, půjdu s tebou a znovu zkusím štěstí válečného.“¹⁶⁸ Ani unesená Helena není se svým novým chotěm spokojená. „Co jsem to jen za muže dostala, který nemá srdce v těle a s bojištěm utíká jako baba, hanba povídati.“¹⁶⁹

Vztah Parida, Heleny a Hektora je zajímavě popsán i u Válkové. Ta se jeho postavě věnuje ze tří rozebíraných autorů nejvíce. Opět, v porovnání s hlavními postavami, je ale Paridovi věnováno méně prostoru. „Ano, Askanie, tvůj strýc se vrací domů, protože je to nejzbabělejší a nejopovrženější muž, jaký se kdy v Tróji zrodil, ozvala se Helena bledá vzteky a ponížením, a ať mě Zeus v okamžení srazí bleskem na dno Tartaru, jestli dopustím, aby mne ještě někdy zostudilo objetí takovéhohle sraba!“¹⁷⁰ Slova Heleny nám

---

¹⁶⁸ GREŠL, F. *Deset let před Trojou*. 1894, s. 38.

¹⁶⁹ GREŠL, F. *Deset let před Trojou*. 1894, s. 38.

¹⁷⁰ VÁLKOVÁ, V. *Trojská válka*. 2014, s. 75.

dají jasný obrázek vzájemných vztahů mezi touto dvojicí. Válková Báře prostředkuje postavu Parida jako poseroutku, který utíká z bojů a raději dlí na hradbách, než aby pomohl sužovanému městu. I jeho střela na Achillea je brána jako slabost, neměl odvahu střílet na bojišti, odvážil se jen chráněný hradbami.

6 ZÁVĚR

Řecké a římské dějiny jsou při výuce dějepisu látkou velice vzdálenou a těžce představitelnou. Nemáme k ní tolik dostupných pramenů a také je těžké dopátrat se dalších památek. Zároveň to jsou dějiny, které nejsou blízce spojené s územím, na kterém žijeme. I přesto pro nás starověké Řecko a Řím představují až do dnešních dnů symbol ctnosti a jsou pro nás vzorem. Právě proto by měli mít učitelé i žáci k tématu kladný přístup. Do výuky žáků lze zařadit mnoho prvků, které dokážou hodinu zatraktivnit. Tato práce se zabývala dětskou literaturou, kterou lze považovat jako jeden z alternativních prvků pro výuku dějepisu.

Cílem této práce bylo porovnat českou dětskou literaturu, která se zabývá tématem trójské války. Mezi české knihy, které se tomuto tématu věnují, patří již dříve zmiňované publikace od Františka Grešla, Pavola Valachoviče a Veroniky Válkové. Dále také kniha Františka Prokopa. Více českých děl k tématu napsáno není.¹⁷¹ V kapitole věnující se dětské literatuře byla popsána i další cizojazyčná díla, ve kterých se alespoň část děje knihy věnuje událostem v Malé Asii.

Dalším cílem bylo porovnání nejdůležitějších postav z událostí války – toto porovnání vycházelo z jednotlivých nastudovaných dětských publikací a také z hlavního pramene – eposu *Ílias*. Nejčastěji jsem se setkala se shodným názorem na charakteristiky postav.¹⁷² Toto porovnávání a popisování jednotlivých hrdinů ale musíme brát s rezervou. V Homérově eposu měli velký význam bohové, kteří ovlivňovali jednání a rozhodování postav, proto nemůžeme odsoudit Parida jako zbabělce či Achillea jako surovce a hrubiána. Jejich činy někdy nebyly vědomé, svá rozhodnutí hrdinové nemohli ovlivnit.

Po sepsání mé práce jsem došla ke dvěma závěrům. Prvním je, že trójská válka jako historická událost nemá svůj jednotný pramen, ze kterého bychom mohli čerpat. Její jednotlivé části jsou umístěny v knihách různých řeckých a římských autorů. Druhým závěrem je, že adaptace tématu v české dětské literatuře je velmi odlišná a že o tomto tématu je pro dětské čtenáře sepsáno malé množství českých publikací. Grešlova kniha, jako zástupce literatury napsané v 19. století, pojednává velmi podrobně o válečných

---

¹⁷¹ Na českém knižním trhu jsou publikace zabývající se řeckými mýty, samostatné knihy věnující se Tróji nebo tématy s válkou spojenými, ale dostupné nejsou.

¹⁷² Rozdílný náhled byl například na postavu Parida u Válkové a Grešla – Válková se o jeho postavě nevyjadřuje dobře, v textu jsou jasně vidět pouze jeho negativní vlastnosti.

událostech a v některých okamžicích zabíhá až do zbytečných detailů. Čtenáři přináší děj podle bájí a nepopisuje mu historickou pravdu. Nepochybně na to mají vliv také nedostatečné archeologické výzkumy, jejichž největší rozmach nastal až ve 20. století. Kniha je psána starou češtinou, takže pro dnešní mladé čtenáře je hůře uchopitelná. I její nedostupnost v knihovnách a velmi zastaralý přístup ji bohužel neřadí na první příčky v populárnosti četby, ač by si to zasloužila, jelikož je to vlastně jedna ze dvou knih pojednávajících o celé trójské válce pro děti a mladistvé. Kniha Pavola Valachoviče se věnuje konkrétně rekovi Achilleovi a je obsahově stručnější.

Jako velmi kvalitní označuji knihu Veroniky Válkové, která dokázala spojit všechny předchozí informace (tedy Odysseovu lest s dřevěným koněm, zásahy bohů, charakteristiky postav) s historicky podloženými poznatky. Hlavní postava celé série knih je důležitou součástí a pojítkem mezi historickými událostmi a také prostředníkem mezi dětským čtenářem a historií. Válková píše pro dnešní děti, které již v bohy nevěří a mají znalosti, které jejich existenci nepodporují¹⁷³. Díky knize Veroniky Válkové si mohou děti a žáci odnést velmi bohatý a inspirující obrázek o době trójské války. Válková dokázala nenásilným způsobem ztraktivnit veršem psanou Íliadu a do podvědomí dětí dostat jak historii místa, tak mentalitu dané doby. To vše prostřednictvím vrstevnice Báry a jejího kouzelného dobrodružství. Tento závěr vystihuje poslední cíl, který byl v mé práci zvolen.

Myslím, že stanovené cíle práce jsem splnila. Práce by měla pomoci stávajícím i budoucím učitelům v nalezení inspirace pro alternativní programy v hodinách dějepisu pomocí popsané dětské literatury. Znalost podobných populárně naučných dětských publikací může obohatit i seznam povinné četby. Zastávám totiž názor, že povinná četba nemusí být nutně pouze pro potřeby předmětu českého jazyka a literatury, na kterém se zadává, ale může se prolínat i do dalších humanitních oborů, mezi něž patří i dějepis.

Když bychom se zeptali, co se nám spojuje se slovem Trója, vyvstane nám na mysli spousta vzpomínek. Může nás napadnout trójský kůň, Odysseus, Homér či Heinrich Schliemann. Trójská válka a její příběh, ač jsou staré tři tisíce let, zanechaly v našich životech mnoho stop. Nevhodné dary označujeme za danajské, zadní část chodidla za Achillovu patu a lstivé osoby přirovnáváme k Odysseovi. Nesmíme také zapomenout na

---

¹⁷³ Válková ale bohy nevyklučuje, v příběhu pouze nemají na události vliv. Bára (i čtenář) se s nimi může setkat například v postavě Zelenooké (kočky Barči) nebo nepřimo (ve chvílích, kdy jim Trójané obětují).

Trojského koně, virus, kterému se snaží vyhnout každý uživatel počítačů. O řeckých i římských událostech bylo natočeno také několik filmů. Mezi nejnovější a nejpopulárnější patří *Helena Trojská*¹⁷⁴ a *Troja*¹⁷⁵. Jak je to ale nutné u uměleckých filmových zpracování historických událostí, ani tyto filmy se neobejdou bez faktografických zkreslení.

Čas, který jsem věnovala sepsání bakalářské práce, považuji za velmi užitečný. Největší přínos pro sebe, ale i pro ostatní čtenáře, vidím v pojetí nezměnitelnosti osudu v knize Válkové. Celá její kniha se nese v duchu snahy dívky změnit osud tak, aby vše dopadlo lépe. Válková bravurně zpracovala tento námět charakterizující celou řeckou mytologii. Nevyhnutelnost osudu a smíření se s ním je základní myšlenkou nejen řecké historie, ale i řecké filosofie. Svým nešťastným osudem je nejznámější Oidipus, otcovrah, který se rozhodl svou vinu nést celý svůj život. I hrdinové u Tróji svůj osud přijali a statečně ho nesli až do své smrti. Pro mě, jako budoucí učitelku dějepisu, bude otázka nezměnitelnosti dějin při výuce každodenním chlebem. Historie je plná krásných, ale i krušných okamžiků, chvil, při kterých litujeme životů lidí nebo oslavujeme jejich statečnost. Jediným přesunem do minulosti skrze kouzelný atlas bychom mohli zabránit mnoha hrůzám a změnit tolik situací k dobrému. Bohužel to není možné. Na všetečné otázky žáků „Co by se stalo kdyby...?“ nemůžeme odpovědět. Jako učitelé však dokážeme žákům ukázat všechny tváře dějin a varovat je před chybami, kterými jsme si již jako lidstvo prošli. Do výuky dějepisu můžeme zařadit především kritické myšlení, které bývá v dnešní době opomíjeno, a díky tomu můžeme vychovávat další generaci osob. Doufám, že ta si bude vážit své minulosti, radovat se ze své přítomnosti a těšit se na svou budoucnost.

---

¹⁷⁴ *Helena Trojská* [Helen of Troy] [film]. Režie HARRISON J. K. USA, 2003

¹⁷⁵ *Troja* [Troy] [film]. Režie PETERSEN W. USA, 2004.

7 SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY A PRAMENŮ

Prameny

a) Antické

1. HOMÉROS. *Ílias*. 11. vyd. Přel. O. Vaňorný. Praha: Petr Rezek, 1999.
2. HOMÉROS. *Odyseia*. 15. vyd. Přel. O. Vaňorný. Praha: Petr Rezek, 1999.
3. *Homérští hrdinové ve vzpomínkách věků*. 1.vyd. Přel. E. Kamínková. Praha: Svoboda. Antická knihovna (Svoboda), 1977.
4. VERGILIUS. *Aeneis*. Přel. O. Vaňorný. 1. vyd. Praha: Jan Leichter, 1933.

b) Adaptace v literatuře

1. DEARY, Terry. *Úžasní Řekové: (o čem se vám učitelé neodvažují říct)*. Přel. R. Novotný. 6. vyd. Praha: Egmont Publishing, 2017.
2. GREŠL, František X. *Deset let před Trojou: skupina staroklassických obrazů*. Praha: I. L. Kober, 1894.
3. HULÁK, Jaroslav. *Homérova Odyseia*. 1 vyd. Praha: Albatros, nakladatelství pro děti a mládež, 1981.
4. MARTELLI, Stelio. *Ilias: Trojská válka*. Přel. J. Minaříková. 1. vyd. Praha: Egmont ČR, 2002.
5. MCCARTY, Nick. *Trója: mýty a skutečnost o záhadném městě*. Přel. R. Pokorná. 1.čes.vyd. Praha: Ottovo nakladatelství, 2004.
6. MERTLÍK, Rudolf. *Starověké báje a pověsti*. Praha: Argo, 2014.
7. MILLER, Madeline. *Achilleova píseň*. Přel. T. Kačer. Brno: Host, 2014.
8. PETIŠKA, Eduard. *Staré řecké báje a pověsti*. 8 vyd. Praha: Albatros, nakladatelství pro děti a mládež, 1986.
9. PROKOP, František. *Trojská válka*. 1. vyd. Žalkovice: Josef Vybíral, 2014.
10. SUTCLIFF, Rosemary. *Černé lodě před Trójou: příběh z Iliady*. Přel. P. a M. Iblovi. 1. vyd. Praha: Knižní klub, 1998.
11. VALACHOVIČ, Pavol. *Bohové a hrdinové: ACHILLES*. Přel. R. Škvařil. 1.vyd. Praha: Gemini, 1994.
12. VÁLKOVÁ, Veronika. *Karel IV.: příběh českého krále: dobrodružné výpravy do minulosti*. Praha: Fragment. Dobrodružné výpravy do minulosti, 2011.
13. VÁLKOVÁ, Veronika. *Trojská válka*. Praha: Grada. Kouzelný atlas putování časem, 2014.

Literatura

1. ADKINS, Lesley a Roy ADKINS. *Starověké Řecko: encyklopedická příručka*. Přel. D. Adámková. Praha: Slovart, 2011.
2. AVRIGA: *Zprávy jednoty klasických filologů*. Praha: Jednota klasických filologů, 34-35, 1992-1993, č. 1-3, 1-4.
3. BAHNÍK, Václav. *Slovník antické kultury*. Praha: Svoboda, 1974.
4. BARTOŇKOVÁ, Dagmar. Darés Fryžský a Diktys z Kréty a jejich místo v antické literatuře. *Sborník prací Filozofické fakulty brněnské univerzity*. 29, 1980, č. E25.
5. BORECKÝ, Bořivoj. *Antická próza: svazek druhý*. Praha: Odeon, 1971.
6. CANFORA, Luciano. *Dějiny řecké literatury*. Přel. D. Bartoňková a kol. 2. vyd. Praha: KLP, 2004.
7. ČEŇKOVÁ, Jana. *Vývoj literatury pro děti a mládež a její žánrové struktury: adaptace mýtů, pohádek a pověstí, autorská pohádka, poezie, próza a komiks pro děti a mládež*. Praha: Portál, 2006.
8. DILLON, Matthew a Lynda GARLAND. *The Ancient Greeks: History and culture from archaic times to the death of Alexander*. 1. Great Britain: Routledge, 2013.
9. GRAVES, Robert. *Řecké mýty*. Přel. J. Hanuš. Praha: KMa, 2004.
10. KAMÍNKOVÁ, Eva, Předmluva in *Homérští hrdinové ve vzpomínkách věků*. 1.vyd. Přel. E. Kamínková. Praha: Svoboda. Antická knihovna (Svoboda), 1977.
11. KEPARTOVÁ, Jana. *Římané a Evropa: [antické dědictví v evropské kultuře]*. 1.vyd. Praha: Karolinum, 2005.
12. LATACZ, Joachim, Kevin WINDLE and Rosh IRELAND. *Troy and Homer: Towards a Solution of an Old Mystery*. 1. Great Britain: Oxford University Press, 2004.
13. MOCNÁ, Dagmar a Josef PETERKA. *Encyklopedie literárních žánrů*. Praha: Paseka, 2004.
14. NÜNLIST, René (Basle), "Hector", in: *Brill's New Pauly*, Antiquity volumes edited by: Hubert Cancik and, Helmuth Schneider, English Edition by: Christine F. Salazar, Classical Tradition volumes edited by: Manfred Landfester, English Edition by: Francis G. Gentry. Consulted online on 15 March 2018

- <http://dx.doi.org/10.1163/1574-9347_bnp_e506050> First published online: 2006. First print edition: 9789004122598, 20110510.
15. OLIVA, Pavel. *Zrození evropské civilizace*. 2. vyd. Praha: Arista, 2003.
  16. *Ottův slovník naučný: ilustrovaná encyklopaedie obecných vědomostí*. Díl X. (Gens – Hedwigia). Praha: J. Otto. 1896.
  17. PAVŮK, Peter. Homérská Trója: Ani chetitská, ani mykénská. *Dějiny a současnost*. Přel. L. JAN. 38, 2016, č. 2.
  18. PETIŠKA, Eduard. *Velká cesta k malým dětem*. Praha: Albatros, 1984.
  19. PATZEK, Barbara (Wiesbaden), COBET, Justus (Essen) and PISTORIUS, Kerstin, “Troy”, in: *Brill’s New Pauly*, Antiquity volumes edited by: Hubert Cancik and, Helmuth Schneider, English Edition by: Christine F. Salazar, Classical Tradition volumes edited by: Manfred Landfester, English Edition by: Francis G. Gentry. Consulted online on 05 March 2018 <http://dx.doi.org/10.1163/1574-9347_bnp_e15305410> First published online: 2006. First print edition: 9789004122598, 20110510.
  20. SIGEL, Dorothea (Tübingen), LEY, Anne (Xanten) and BLECKMANN, Bruno (Strasbourg), “Achilles”, in: *Brill’s New Pauly*, Antiquity volumes edited by: Hubert Cancik and, Helmuth Schneider, English Edition by: Christine F. Salazar, Classical Tradition volumes edited by: Manfred Landfester, English Edition by: Francis G. Gentry. Consulted online on 15 March 2018 <http://dx.doi.org/10.1163/1574-9347_bnp_e102220>. First published online: 2006. First print edition: 9789004122598, 20110510
  21. STENGER, Jan (Kiel), AMELING, Walter (Jena) and HEIMGARTNER, Martin (Halle), “Patroclus”, in: *Brill’s New Pauly*, Antiquity volumes edited by: Hubert Cancik and, Helmuth Schneider, English Edition by: Christine F. Salazar, Classical Tradition volumes edited by: Manfred Landfester, English Edition by: Francis G. Gentry. Consulted online on 15 March 2018 <http://dx.doi.org/10.1163/1574-9347_bnp_e910130>. First published online: 2006. First print edition: 9789004122598, 20110510>.
  22. STOEVE SANDT, Magdalene (Basle) and BENZ, Lore (Kiel), “Paris”, in: *Brill’s New Pauly*, Antiquity volumes edited by: Hubert Cancik and, Helmuth Schneider, English Edition by: Christine F. Salazar, Classical Tradition volumes edited by: Manfred Landfester, English Edition by: Francis G. Gentry. Consulted online on

- 15 March 2018 <http://dx.doi.org/10.1163/1574-9347_bnp_e12224380>. First published online: 2006. First print edition: 9789004122598, 20110510.
23. STOLL, Heinrich Alexander. *Sen o Tróji: životopisný román Heinricha Schliemanna*. Přel. B. Dintrová. Praha: Svoboda. Členská knihnice (Svoboda), 1983.
24. SVOBODA, Ludvík, ed. a kol. *Encyklopedie antiky*. 1. vyd. Praha: Academia, 1973.
25. TOMAN, Jaroslav. *Vybrané kapitoly z teorie dětské literatury*. 1. vyd. České Budějovice: Ped. Fakulta JU, 1992.
26. URBANOVÁ, Svatava. *Sedm klíčů k otevření literatury pro děti a mládež 90. let XX. století: (reflexe české tvorby a recepce)*. Olomouc: Votobia, 2004
27. VANTUCH, Anton. *HOMÉR a homérský svět*. 1. vyd. Bratislava: Slovenské vydavateľstvo krásnej literatúry, 1960.
28. VAŇORNÝ, Otmar. Úvod in: HOMÉROS. *Ílias*. Přel. O. Vaňorný. 11. vyd. Praha: Petr Rezek, 1999.
29. VYMĚTALOVÁ, Karla, in: KEPARTOVÁ, Jana, ed. *Antika?: zajděte do kina, přečtěte román....* 2 vyd. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny. Knihnice Dějin a současnosti, 2006.
30. ZANGGER, Eberhard. *Nový boj o Tróju: archeologie v krizi*. Přel. A. Rády. Praha: Brána, 1995.
31. ZPRÁVY *Jednoty klasických filologů*. Praha: Jednota klasických filologů, 3, 1961, č. 1-2.
32. ZPRÁVY *Jednoty klasických filologů*. Praha: Jednota klasických filologů, 23, 1981, č. 1-3.

Internetové zdroje

1. *Bářin kouzelný atlas: aneb uvěřitelná i neuvěřitelná dobrodružství v minulosti s kočkou v patách* [online], [cit. 2018-02-17]. Dostupné z: <https://www.kouzelnyatlas.com/>
2. *Pavol Valachovič* [online], [cit. 2018-02-17]. Dostupné z: <https://fphil.uniba.sk/katedry-a-odborne-pracoviska/katedra-vseobecnych-dejin/clenovia-katedry/pavol-valachovic/>